

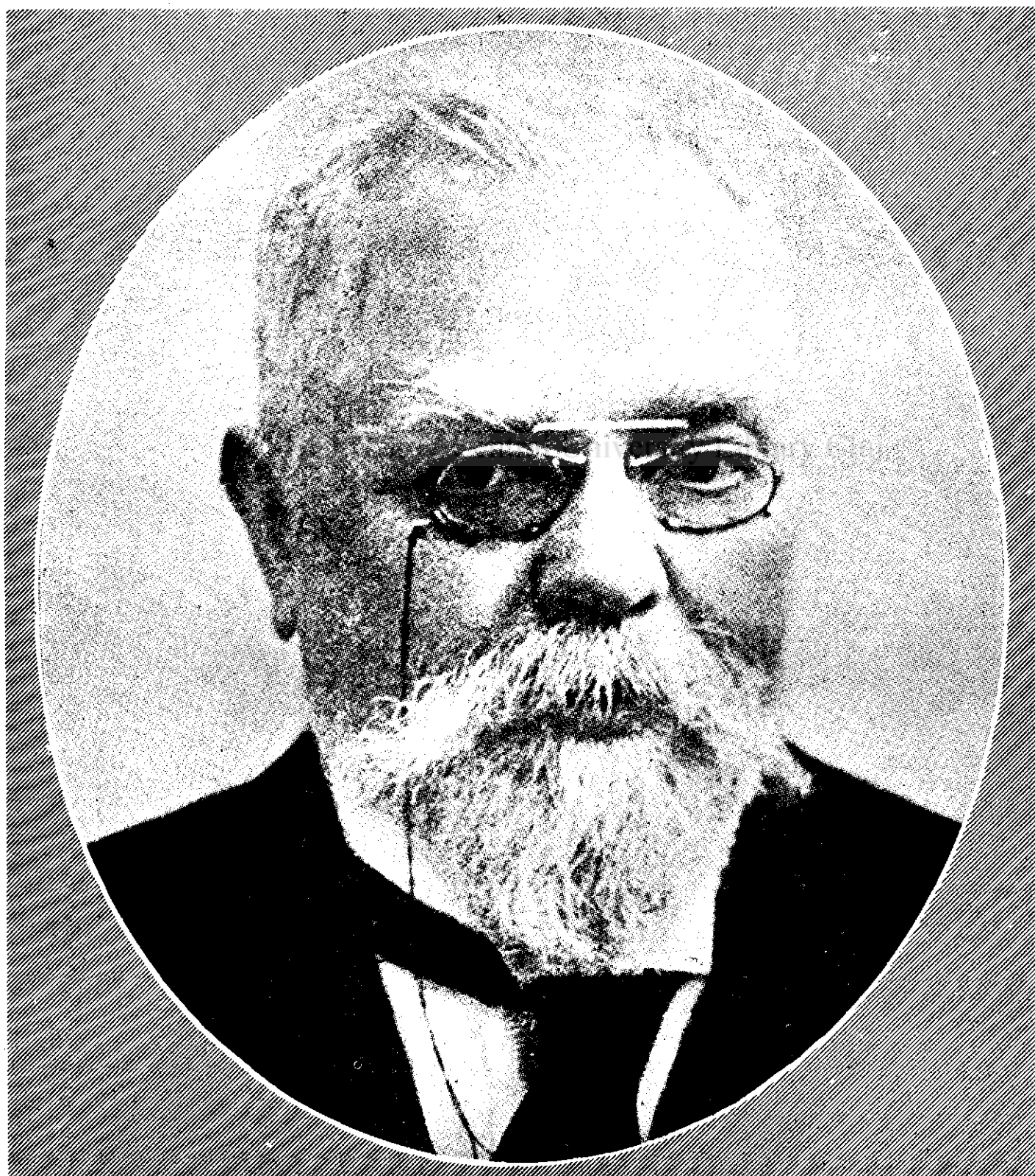
Universul

Anul XLVI Nr. 3

12 Ianuarie 1930

5 Lei

literar

ANGHEL SALIGNY

C t i t o r i i

ANGHEL SALIGNY

de CONST. A. DISSESCU

Când te apropii de Cernavodă, venind cu vaporul din susul Dunării, o neașteptată apariție farmecă ochiul călătorului aflat pe punte.

O țesătură de fier se întinde elegant dela un mal la altul, legând glia muntenească de pământul dobrogean.

E podul „Regele Carol I”. e opera de

A. Saligny

căpetenie a inginerului Anghel Saligny.

Iată cum descrie Vlahuța în „România pitorească” această minunată creație a tehnicii românești:

„In liniștea nopții, sub cerul Empede și înstelat, frumusețea și măreția acestei puternice intrupări a geniului neamului nostru, ne dau impresia că suntem într-o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de care ne vorbeau poveștile în copilărie. Picioarele de sprijin, zidite în piatră, sunt așa de departe unele de altele și atât de înalte, încât toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă sguduitoarele trenuri, pare că plutește în aer, ușoară ca o dantelă...”

„E un nepieritor arc de triumf, închinat bătrânului Danubiu, de poporul care atâtea veacuri a luptat cu el.

„Privesc visător spre dorobanțul de bronz, păzitor etern la căpătâiul podului dinspre mare. Intre cele două maluri, peste bătrânul fluviu, îndrăznețele arcuri de fier se înalță ca niște aripi gigantice. Într-o falnică pregătire de sbor ce pare a înfățișa închipuirii avântul și speranțele țării noastre”.

Podul de peste Dunăre este una din mândriile țării noastre; ba ceva mai mult, este una din mândriile continentului european.

Conceput și construit în întregime de Saligny, ajutat numai de ingineri români, — și aceasta după ce două premergătoare concursuri internaționale nu aduseseră nici o soluție satisfăcătoare

problemei — podul dela Cernavodă a fost terminat numai în cinci ani de zile. Inaugurarea lui s'a făcut în ziua de 14 Septembrie 1895, în fața familiei regale și a tuturor demnitarilor țării. Când cele 15 locomotive tip mare sburară cu o înălțime de peste 80 de kilometri pe ora dealungul liniilor suspendate la 30 de metri deasupra apei, dovada rezistenței era făcută și strigătul de admirație izbucni din piepturile tuturor. De atunci renumele lui Saligny se răspândi în lumea întreagă; de atunci el se impuse ca unul din cei mai mari ingineri ai zilelor noastre.

Lungimea totală a podului întrece 4 kilometri, iar lungimea unei lacre — depărtarea dintre două picioare — și tocmai aceasta formează caracteristica și mai ales dovada deosebitei priceperi a omului de știință, este de până la 190 de metri. Nu există tratat de „Poduri”, nu există școală de inginerie în străinătate care să nu vorbească cu admirație de opera durabilă ridicată cu

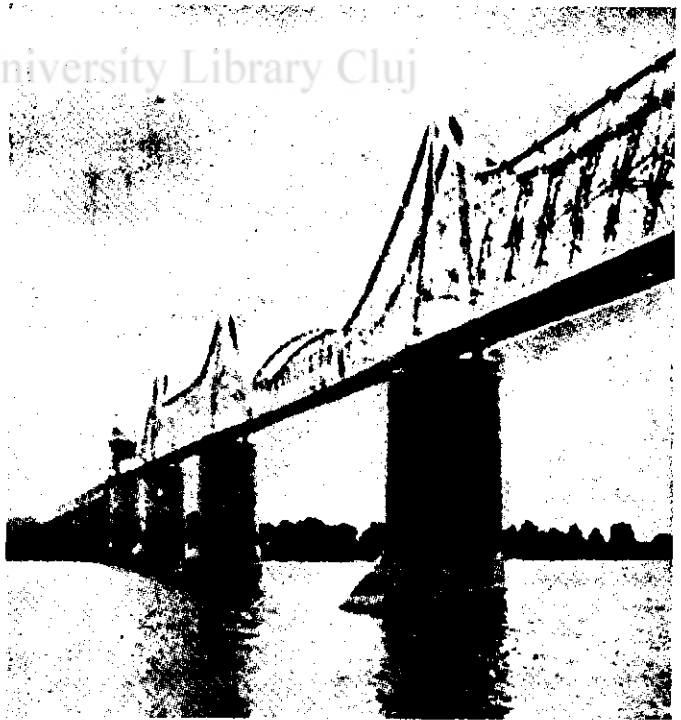
ner în serviciul statului. Născut în 1850 și termină studiile liceale la Postdam și în 1875 pe cele de inginerie la Charlottenburg.

La 1 Ianuarie 1876 este numit inginer în corpul tehnic. De atunci a lucrat, fără preget, cu dragostea, priceperea și perseverența caracteristică numai spiritelor creatoare.

Construcția docurilor din Brăila, din Galați și în parte a celor din Constanța sunt opere durabile datorite lui. Cu această ocazie el folosește pentru prima dată betonul armat — minunat material de construcție — necunoscut până atunci la noi în țară.

Zece ani au fost închinată de Saligny acestor lucrări uriașe. Economia națională, comerțul și navigația română s'au resințit atât de mult de urma lor, încât nici o comparație cu situația trecută nu mai poate avea loc.

De acum șirul înfăptuirilor practice dar de proporții neatinse de nimeni începe până la el, începe să se deapene:

Podul „Regele Carol I”

atâta meșteșug, cu atâta artă, între Cernavodă și Fetești, de către Anghel Saligny.

Dar podul „Regele Carol I” nu e singura creație a lui Saligny. Lucrările sale sunt nenumărate, ele formează mărturia cea mai desăvârșită a energiei a ruștințelor, a muncii umiltoare desfășurată de Saligny curs de o jumătate de veac și mai bine.

La vârsta de 22 de ani, era deja ingi-

Alecele marginase ale șoselei Kiseler, linia dublă Ploiești-București, linia Adjud-Tg.-Ocna, linia Fălticeni-Tg. Jiu, linia Leorda-Dorohoi, linia Bărlad-Vaslui, lădșirea liniei Bacău-Piatra, construcția gării R.-Sărat, Mizil, Azuga, mărirea gării Ploiești și multe alte studii și proiecte de cale ferată sunt câteva numai din contribuțiunile aduse de el în înfăptuirii transporturilor din România. și

Apreat și stimat pretutindeni Sal-

ny rând pe rând este chemat în posturi de o responsabilitate tot mai mare.

Încă din 1905 i se încredințează Direcțiunea serviciului Hidraulic, apoi Direcțiunea Navigațiunii fluviale române. Iar mai târziu Inspectoratul general al Porturilor și Administrațiunea Docurilor. În 1908 se creează Direcțiunea Generală a Porturilor și Căilor de Comunicație pe apă. Saligny este numit în fruntea ei. O alegere mai fericită nici că se putea face. Prezența lui Saligny la conducerea tuturor acestor însemnate instituțiuni s-a manifestat — ca și la căile ferate — prin numeroase lucrări și îmbunătățiri, iar șirul înfăptuirilor practice se deapănă mai departe:

Construiește noul port al Giurgiului, îmbunătățește și mărește toate porturile dunărene, modernizează șantierul naval dela Turnu-Severin, puntează întreg fluviul cu semnale luminoase indicând calea navigabilă, extinde navigația ma-

După război, Saligny ajunge Ministru al Lucrărilor publice, calitate în care începe opera de refacere a grelelor pierderi suferite de țară. În 1919 se retrage și de atunci n'a mai participat la viața publică.

Vârsta și mai ales oboseala i-ar fi dat dreptul la liniște și odihnă. Saligny însă nu putea sta locului. Nenumărate bănci și societăți îl reclamau în consiliile lor și aci el a avut ocazia să-și manifeste odată mai mult toate calitățile sale.

Dar activitatea lui Saligny mai are și o altă latură: aceea didactică. Din 1884 el este numit profesor la Școala Politehnică unde ocupă până în 1915 catedra de Poduri, Trezeci de seri de ingineri au trecut pe sub ochii lui Saligny și profesorul destăinlic a știut să-i ridice pe toți la înălțimea, azi unanim recunoscută, a Corpului nostru tehnic. Organizarea ea și prestigiul acestui Corp sunt în cea mai mare parte opera lui.

nomie și trece la Școala Politehnică din Charlottenburg, unde obține cu mult succes, în 1875, titlul de inginer.

În 1876 intră în serviciul căilor ferate, începându-și vasta sa activitate.

În 1888 este însărcinat cu întocmirea proiectului podului de peste Dunăre, pe care îl începe în 1890 și-l termină în 1895. De atunci renumele său merge crescând. Este numit profesor la Politehnică unde rămâne până la război.

În 1899 ia conducerea lucrărilor din portul Constanța, apoi direcția Serviciului Hidraulic și în 1908 direcția generală a Porturilor și Căilor de comunicație pe apă.

În 1910 trece la Ministerul de agricultură, lucrând în direcțiunea îmbunătățirilor funciare până în ziua declarării războiului pentru întregirea neamului. Datoria către țară și-o face cu prisosință în posturi de cea mai mare răspundere fiind unul din tehnicienii cei mai de seamă de care dispunea armata.

În Octombrie 1918 devine pentru scurtă vreme, Ministru al Lucrărilor Publice, punând primii pionii pe calea anevoioasă a refacerii.

În 1919 — odată cu căderea cabinetului — Saligny se retrage din viața politică, rămânând totuși după multe insistențe, președinte a numeroase comisiuni tehnice de reorganizare și refacere a Țării.

Mărețele serbări ale încoronării Regelui Întregitor de neam, au avut de organizator tot pe Saligny care în 1922 a luat președinția Comisiei alcătuite în acest scop. Numirea aceasta nu a avut numai caracterul de specialitate, prin ea s'a urmărit în primul rând o răsplătire simbolică a celui ce se străduise atâta pentru ridicarea țării sale.

Trudit tot mai mult de o boală de inimă, Saligny continuă totuși să muncească în nenumărate comisii și consilii de administrație a diverselor Societăți tehnice ce azi fac fala industriei noastre, până în ziua de 17 Iunie a anului 1925 când pe neașteptate, în urma unei sincope, moare spre regretul tuturor și în primul rând al Țării.

Anghel Saligny a fost cel mai mare inginer al nostru și unul din românii cei mai de seamă.

C. A. D.

Comisiunea tehnică care a construit linia ferată Ploești-Predeal. La mijloc în picioare A. Saligny.

ritimă până în Marea Mediterană și asigură dehușul producțiilor și falfăirea tricolorului în țări ce abia ne cunoșteau. Era cea mai pozitivă operă de propagandă făcută de un bun român.

În 1910 trece la Ministerul de Agricultură unde conducând Direcțiunea Generală a Îmbunătățirilor financiare, începe studiul irigațiilor și al amenajării regiunilor inundabile ale Dunării. Proiectele sale au rămas în picioare până astăzi și ele au format punctul de plecare al lucrărilor pornite cu multă pricepere azi de succesori săi.

Apropierea războiului îl reclamă la Direcțiunea Generală a Munițiilor unde are sub ordinele sale Pirotehniile, Pulberăriile și Arsenalurile armatei. Indatoririle către țară erau îndeplinite acum de Saligny sub o altă formă: aceea a ostașului.

În 1916 este trimis în misiune în Rusia, având în sarcina sa transportarea și păzirea tezaurului nostru. Greutățile din zilele acelea nu au putut forma o piedică pentru un om de talia lui Saligny. A avut cu foarte multe de luptat, dar a învins totul. Furia bolșevicilor era să-i fie fatală însă, și numai cu multă anevoință a reușit să se sustragă ei. Reîntors la Iași continuă să lucreze în nenumărate comisii tehnice, unde cunoștințele și pricepera sa, erau indispensabile. Pentru nevoile tehnice ale armatei din zilele acelea, Saligny a fost omul predominant.

„Gazeta Matematică” una din cele mai de seamă publicațiuni de specialitate de noi din țară, a avut în Saligny nu numai un sprijinitor puternic, dar mai ales un colaborator asiduu și de mare valoare. El a știut să crece printre studenții săi un accentuat curent spre cercetări, spre muncă și spre împlinirea datoriei.

Pentru însemnatele sale merite, Academia Română l-a ales în 1897, membru activ, iar în 1907 l-a proclamat președinte al ei. Această cinste a venit ca o încoronare a realizărilor marelui inginer și ea a format răsplata cea mai de preț ce s'a oferit lui Saligny.

De altfel, însăși Regele Carol a mărturisit-o: „Saligny a fost una din gloriile domniei mele!”

CONST. A. DISSESCU

NOTE BIOGRAFICE

Anghel Saligny s'a născut în ziua de 2 Mai a anului 1854 în comuna Șerbănești (jud. Tecuci). Studiile le-a început la liceul din Focșani și le-a continuat la Postdam. Luându-și bacalaureatul se hotărăște pentru studiul Astronomiei, înscriindu-se la Facultatea de științe din Berlin. În 1871 însă renunță la Astro-

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

UN CÂNTEC TRIST...

*Un cântec trist, un cântec atât de cunoscut
Străbate plânsul ploaiei de cine știe unde
Și sufletu-mi ascultă și sufletu-mi răspunde
Purtat din nou în lumea uitatului trecut.*

*În ropotul de ploaie răsună dulce, lin
Se'nalță dintr'odată... coboară iar... și moare
Și iar se urcă 'n unde încete, plângătoare
Când tace'n depărtare al vântului suspin.*

*De unde vine oare și cine l-a trimis
Să-mi mai aduc'aminte de zilele uitate?
Un cântec trist, — ascultă-l în inimă cum bate
Și plângi, sărmane suflet pe veci pierdutul vis.*

*Cu dânsul vin în stoluri atâtea amintiri
Atâtea clipe sfinte pierdute în uitare...*

*S'apropie cu dânsul a vremii depărtare
Și vălurile vremii le face mai suptiri.*

*El spune că departe e țara unde vin
În fiecare iarnă din alte zări, cocorii
Dar unde niciodată nu vin rătăcitorii
Plecați să moară 'n largul pământului străin.*

*El spune că grădina și codrul e pustiu
Că-i plin de jale câmpul... cămășinele deșarte...
Că'n van așteaptă mama pe cei plecați departe
Privind în largul zării din zori până târziu.*

*O, tu, ce plângi în umbră și acelaș dor alini
În cântecul ce spune de o țară depărtată,
Nu simți că lângă tine un piept porni să bată
Că nu mai ești de-acum pierdut printre străini?*

VARIAȚIUNI PE-ACEEAȘI TEMĂ

I

*În eleganta ei verandă,
Cochetă, iarna s'a pudrat
Cu puful mătășos de neă
Ce-l scutură pe cîmpul mat,
Și fulgi țes neteda perdea
De var, de zahăr și olandă.*

II

*Soarele stînd pe estradă
Fruntea domol și-o înclină,
Serie sfios pe zăpadă
Păgini de bronz și lumină...
Grabnic, dansînd menuetul,*

*Blonde majuscule-adie...
Soarele nvață — alfabetul:
Serie pe nea în cîmpie...*

III

*Cine din decorul sideral
Svirle cu confetti ea la bal?
Care e poznașa Colombină
Ce aruncă praf de pudră fină.
Îmbrăcînd în mantii de stafii
Oameni, arbori, miriști și cîmpii?*

IV

Puf lucios de lună sboară, lin;

*Boube de fânță cad pieziș:
Stropi de lapte picură, bruse, din
Câmpul alb al cerului de griș..*

V

*Moș Crivăț își scutură'n zare
Pernele vechi și pudrate...
Cristale se sparg pe cărare
Și cioburi de-oglinzi sfărîmate...
Din perna cerească, fulgi, pene,
Se astern într'o horă concretă;
Din albe și stranii poene
Cad flori cu petale de cretă..*

ALEXANDRU BILCIURESCU

CÂNTECE

I

*Întâiul trandafir,
A'nbobocit afară.
Întâiul trandafir,
A sîngerat asară;
Impurpurînd văzduhul,
Cu boabe de rubin;
Din pieptu-i, parcă smulse
Suspîn după suspîn.
Întâiul trandafir,
A sîngerat asară;
Prin crengi de vrajă vîntul,
Trecea ca o fanfară*

*Înfășurînd pămîntul,
Cu'n vis de primăvară.*

II

*Întâiul trandafir,
Născut deabea, murise:
Întâia rîndunea
Asupra-i ciripise,
Sub raza dimineții,
Ce-i dezmierdă mormîntul:
Întâiul trandafir,
Născut de-abea, murise;*

*Se prăbușeau pe-alec,
Cele din urmă vise,
Cu sângele lui tînăr:*

III

*Un fluture de noapte,
În inimă-i se 'nfipse
Și-adînc, sorbi tot dorul
Ce-ardea în el, de-o clipă.
Alătura de floare,
Cuzînd, cu-a lui aripă.*

ARTUR ENAȘESCU

CONU-ALISANDRU

de D. IOV

Cine a întârziat azi prin Tg. Neamț să vadă Cetatea, nu să poată să nu cunoască pe Conu-Alisandru, pe Conu-Alisandru Ghimicescu. De altfel Conu-Alisandru Ghimicescu se cam fereste de mine; nu cu orice ne îi place să întin-șă chelemetel.

— Tg. Neamț, Cucoane Mitică, îi ca o insulă: o bat drumetii din toată țara, înspre Pașcani, dela Piatra, dela Suceava ori dinspre Fălticeni, peste apa Ioldovei, drumurile toate să imbletesc și la noi, înainte veneau *laudourile* ori *aitoanele* dela Băltățești, ori Pașcani, rețeaua la Agapia, la Văratec, la Hora, la ori la Alams, la Oglinzi ori la Măștiștea Neamțului, la Cecu, la Săhășie... treceau *laudourile* și în urmă ră-nănea târgusorul nostru în pacea și Fi-Listea lui dela poale de munte. Amu, privește matala Cucoane Mitică, mașină ură mașină, zgomot, putecare de benzină și colb...

Și ea și cum colbul iar îi stăie gâtul, Conu-Alisandru fuși de câteva ori, mergând încet pe ulița Mare.

Căzusem în Tg. Neamț într-o zi de Iulie Veneam dela Fălticeni. Trecusem puțin lung peste Moldova, la Grași, pod are, cu fiecare pas, își juca poleana și — acum, în târg, în apropierea munților, strângeam răcoarea în spate. În căutarea unui prieten, mă abătisem pe la poliție unde am avut marea plăcere a a peste Conu-Alisandru.

Am coborât amândoi o uliță îngustă iar în strada Mare. Conu-Alisandru a făcut semn unui sergent. „Să trăiți Coane-Alisandre!”

— Măi Gheorghies să pândesti când te infoarece domnu Vasile Schiopu dela Oglinzi și să-i spui că-l aștept eu și cu un prieten.

— S'trăiți Coane-Alisandre, am în-ales.

— Poate, Cucoane Mitică, te vei fi pierând că-mi spun toți Coane-Alisandre? Sunt de 30 de ani comisar aici în poliție da nimeni nu mi-a spus: dom-nule comisar, Doamne fereste. Toți au rescut sub ochii mei. Eu n'am dat o palmă în 30 de ani, da nici uniformă n'am pus pe mine.

Mergeam prin fata prăvăliilor, salu-ați din toate părțile. Automobile tre-ceau ridicând muniți de colb. La dis-anță, un sergent ne urioărea ca o um-ră. La un colț Conu-Alisandru se opri.

„Iaca aici, Cucoane Mitică, îi restau-urantul lui Rudolf. Restaurantul el-țoi a să zicem așa. U'fați-vă înăuntru: îi numai Neculai Persu. Eu cred, Cucoane Mitică, cred că mata nu știi cine- Neculai Persu!”

Ne-am oprit în fata restaurantului *Ultei*. Cercetam, abia acum, pe Conu-Alisandru: un om mărunț, după infă-șare bătrân, dar când vorbește și te răzează cu privirea, pare în floarea răsăiei.

— Neculai Persu ista îi un mare cău-ăret. Unde n'a fost el cu scripa lui!... în câte nopți n'a cântat pe la mănăstiri, în căluș, pe vremea când numai măicu-tele purtau părul rătăzat!... Dar să-l zici Cucoane Mitică, pe Neculai Persu când zice din chitară marșul lui Na-poleon! Parcă vezi o armată întregă, cu fanfara în frunte.

După ce-am făcut, pe scurt, cunoștin-ță cu indeletnicirile lui Neculai Persu,

reprezentantul poliției mă luă ușor de braț și pornirăm. În fata une' dughene se opri, privi din ușă înăuntru și dădu din cap în semn de „nu”. După ce ne-am depărtat oarecum de „Centru”, Conu-Alisandru mă împiase într-o băcănie.

— Coane Mitică, mata esti astăzi nau-safirul meu. Să nu mă refuzi. Să luăm deocamdată câte-o bere. Asta spală *borhele*... Măi Costică...

Costică știe obiceiul clientului: vine cu berea și cu un șirag de covrigi să-rați.

— Să nu mă întreb, Cucoane Mitică, ce prăvălie îi asta și cum îl cheamă pe stăpân. Alasta îi prăvălia fără nume. Am eu aici un colț al meu...

Conu-Alisandru să uită spre fețgea și Costică înțelese să-lucă pe o bucată de hârtie albă un pumn de măsline.

— Vine și berea, Coane-Alisandre.

După al doilea rând de bere nimeri și prietenul meu Vasile Schiopu.

— Măi Cucoane Vasile ia un scaun și stăi aici între noi. Iaca, ț'am adus și-un prieten bun. Noi acum am isprăvit-o cu berea. Dacă vrei să-ți speli și tu *borhele*, cere-um țau. Noi de-acuma am să cerem un vin. Costică, să ne-aduci un vin *de-o ureche*.

— Știi noi, Coane-Alisandre.

— Poate mata, Cucoane Mitică, nu știi ce vra să zică vin *de-o ureche*?

— Chiar mă gândeam să te întreb, Coane-Alisandre: încă așa numire de băntură n'am zuzit.

— Nu de geaba fac eu serviciu de 30 de ani în poliție, Cucoane Mitică! Să-ți spun eu matala: avem vin *de două urechi* și *de-o ureche*. Ceri un pahar de vin, gusti, îi oțet sau are un iz... scu-turi din cap și din amândouă urechile: aista vra să zică vin *de două urechi*. — să-l fele stăpân. Dar dacă-ți aduce un păhăruț de vin bun, care alunecă uns, ca după sărmoăluțe, atunci închizi ochii și stâng, aplici capul de mai să-tingi cu urechea umărul. Aista-i vin *de-o ureche*: de aista bea Alisandru Ghimicescu.

Am răs de teoriile bătrânului comisar și-am tras o învățătură pentru viitor. Costică asternu o nouă față de masă de hârtie, aduse o pâne de casă tăiată gospodărește și-un mușchiuleț de porc, tăiat fel-feli, și ușor botezat cu usturoi. Sticlă cu vin prinsese ceată.

— Eu să-ți spun matala, Cucoane Mitică, noi o să ne incurcăm o leacă astăzi. Să nu te superi, eu am găsit în mata un prieten. Să nu te superi nici tu *măi* Cucoane Vasile, când spun că azi îi greu să ai un prieten. Eu, cucoane, am numai doi prieteni în viață: pe Neculai și pe Iordache. Mata n'aj de unde să-i curioști, da să-ți mărturisescă prietenul matala Schiopu cine-i Neculai și cine-i Iordache.

Am gustat câte-o febe de mușchi și-am cinstit cel dintâi pahar. În ade-văr vinul era *de-o ureche*.

— Neculai, Cucoane Mitică, îi vezeteu meu iar Iordache îi calu. Și pe vezeteu și pe cal îi cunoaste tot târgu. Să-ți istorisesc acu ceș cu prietenii istia ai mei. Dacă întârzi la masă, după cum are să se întâmple astăzi, Neculai înhamă pe Iordache și iesă. Întâi să o-pretse la Rudolf. Neculai stă puțin să se odihnească Iordache, apoi se uită, de pe capră, înăuntru. Dacă s'acolo, îi trimet un sfert de vin și-o gustare: dacă

nu mă vede, Neculai pornește până la Ștain. Aici Iordache iar s'oprește să se odihnească... Și dacă nu-s la Ștain, Neculai mână mai departe, să mai oprfes-ic în două-trei locuri, până ajunge aici, la colțul meu.

Conu-Alisandru uda, din când în când, povestirea cu câte-un păhăruț și când sticla fu gata, Costică, fără comandă, umplu golul.

— Uneori, Cucoane Mitică, prietenul Neculai, își face și el damblaua lui. Vede căm întârziat, înhamă pe Iordache și iesă. În drum să întâlnește cu-n prieten care-l pofteste la un pahar de vin, undeva, într'un colț al lor. Neculai să dă jos de pe capră, spune ceva lui Iordache la ureche, la biciușca, îl atinge ușor, prieteneste pe Iordache pleacă singur să mă caute. Să crește la Rudolf, așteaptă puțin, apoi întoarce capu și să uită înăuntru. Nu mă vede, pleacă mai departe, să oprește la două-trei prăvălii până dă peste colțul meu. Dacă m'a gă-sit, îi trimiit câteva buciți de zahăr și el înțelege și așteaptă. Și când mă sui în trăsură, n'am nevoie nici de hături nici de bici: prietenul meu Iordache mă duce acasă. Spune tu, măi Cucoane Va-sile dacă nu-i așa?

Vasile Schiopu coborî de pe nas ochelarii americani, îi aburi, îi sterse și du-pă ce-i puse la loc, răspunse: „Adevă-rat, Coane-Alisandre, tot ce spui mata așa este!”

După ce Conu-Alisandru umplu paha-rele dintr'a treia sticlă, iar Costică mai aduse un hartam de mușchi începu să ne povestească din viața lui „zbuciuma-tă și amărăță”. În dughenă era ră-coare: dușmelele stropite și prin anu-mite locuri făși de hârtii cleioase punc-tate cu muste, atârinate de tavan să clă-tinau în slăba adiere ce venia pe ușă.

— Eu, Cucoane Mitică, după cum ț'am mai spus, în 30 de ani de poliție n'am tras o palmă. Eu am descoperit o-mururi și furturi numai cu vorba cea bună. Spune și tu, dacă nu-i adevărat, măi Cucoane Vasile?

— Așa este, Coane-Alisandre, om bun ca dumneata nu să mai află.

— Eu am descoperit, Cucoane, și pe marele bandit Niculiță, pe Regele Mun-ților.

— Conu-Alisandru Ia descoperit, ade-vărat este, întări Vasile Schiopu.

— Și să-ți spun matala cum s'a întâmplat alasta. Niculiță stăpânaia județul Neamț: omoruri, jafuri și nime nu pu-tea să-i dea de urmă. Amu, într-o sară, Niculiță să încurcă la un chef într-o crasmă sub Cetate. Un birjar Ia cu-noscut și Ia denunțat. Au venit sergenții și după lupte grele, l'au prins. Mă pome-nesc eu pe la mezul nopți că-mi bate cineva în fereastră. „Măi care-i acolo?”

— Eu, s'trăiți, Coane-Alisandre.

— Tu esti măi Gheorghies? întreb eu.

— Eu, Coane-Alisandre, s'trăiți. Hai-deți că ț'am prins pe Niculiță. — Co spui tu, măi Gheorghies, visezi? — Dacă vă spunem că ț'am prins... Să vă spun drept, nu să făcuse părul măciucă. Nu m'am mai îmbrăcat: am luat, peste că-masă o manta și m'am dus la poliție. Era Niculiță, Cucoane, că eu-l cunoș-team de pe când era om de freabă. Da el să spue că-i Niculiță, Doamne-fereste. Poliția toată își perduse canu. Eu, — cel dintâi lucru, m'am gândit că poate tovarășii lui să deie un atac și să-l sca-

pe. De aceea am cerut de la batalionul de jandarmi o companie. am înconjurat poliția, am pus patrula pe toate străzile și pe urmă m'am apropiat de Niculiță și l'am întrebat: Ce mai faci tu, măi Niculiță? Banditul s'a uitat la mine crunt, pe sub fruntea îngustă.

— Nu sunt eu Niculiță, cucoane.

Subcomisarul pregăteau frânghiile să-l lege și udau trăgătorile. Ce crezi mata c'am făcut, cucoane Mitică? Am dat toată lumea afară ș'am rămas cu banditul. Am scos tabachera și l'am pofțit la o țigară. Sta pe seacă în fața biuroului meu și mă privia. — De ce nu vrei tu să mărturisești, măi Niculiță? Banditul n'a răspuns. Am sunat un sergent ș'am dat ordin s'aducă o jumătate de vin și două pahare. Am umplut paharele, ș'am ciocnit. „Ia măi Niculiță că ț-a ci săte!”

— Să trăești, coane Alixandre, răspunse Niculiță dând dușcă paharul. Apoi până la ziua mi-a mărturisit totul, uite așa, fără să capete o palmă măcar. Așa am făcut eu serviciul cucoane, treizeci de ani în poliție și 12 ani ca primar în Vânătorii Neamțului. Erau alte vremuri pe-atunci. Eu să-ți spun matalo, cucoane Mitică, democrația asta de azi mie unuia nu-mi place. Eu am făcut serviciul sub 24 de prefecti. Iaca, mi-aduc aminte, era unu varga lui Dumnezeu. Venea un potop, rupea șusaua sau un pod. Mă chema prefectu la Piatra: Ascultă, măi domnu primar, ai reparat drumu?

— Nu, domnule prefect. — Apoi Dumnezăii mății, domnule primar, să-l repari numai decât. Ce-i azi? Luni? Sâmbătă am să viu să-l văd. Și Sâmbătă când venia mă bătea pe umăr: bravo, domnule primar, ești om vrednic. Apoi mergea la mine și cînteam un păhăruț de vin. Așa erau sefii noștri pe vremuri: te ocăra când trebuia, dar tot la ei găseai o vorbă bună ș'o mână de ajutor la nevoie. Dar azi, cucoane? Azi, cu democrația lor?

Aci venind vorba despre democrație, conu Alisandru Ghimicescu se înfurie. I se aprinse fața, pielea, între princene, i se încreți ca o smochină și cu mânie bău paharul și-l umplu repede, să fie „aprinș”. Costică aduse niște șuncă fiartă și pe o bucată de hârtie cerată, miștar. Sticla cu vin de-o ureche veni, cu ahurul pivniței pe ea.

— Cucoane, mare necaz am eu pe democrația asta de azi. Să fii bun matalo, cucoane Mitică, s'ascuți o patarânie a mea. Este aici la noi în târg unu Popeșcu. El știu de când umbla în izmănuțe la școală. Până mai anu trecut, când mă vedea pe stradă „să trăești coane Alisandru”, striga de departe. Acu democrația l'a făcut deputat. Și cum s'a ales, nici mai mult nici mai puțin: să mă deie afară din slujbă, ori măcar să mă mule. Să vezi matalo. Ascută mă, martafoțule, n'am intrat în prăvălie la tine ori la tat-tu. Tu să răcnești la neamurile tale. „Au răs toți, cu lacrimi, cucoane Mitică, de pozna asta, iar eu am făcut

sămna lui Persu și de ciudă am petrecut până la ziua, într'un colț al meu...”

Am răs tustroi de întâmplarea asta și-am ciocnit prietenește și cu voloșie.

— Dacă guvernul cade, cucoane, petrec trei zile și-a treia zi merg pe ulița Mare cu capu gol înaintea cașlor și Persu cu lăutarii în trăsura.

Așa am făcut eu cunostință și n'am împrietenit cu conu Alisandru Ghimicescu care, la a nu știu cătea sticlă cu vin, mi-a spus: „Eu azi, domnilor, ori perd două sute de lei, ori capăt brevet de invenție!”

— Cum așa, cucoane Alisandre? întreb eu.

— Astăzi cucoane Mitică, claponese patru curcani. Am eu un meșteșug al meu... Dacă reușese: brevetu și dimisia din poliție.

La minunea asta nimic n'am răspuns un cuvânt. Costică să miră după teșchea. O muscă bázăia, supăvitor, prinsă în hârtia cu clei. Și pe când ascultam tăcerea, o trăsura se opri în fața prăvăliei. Am înțeles și m'am apropiat de ușă. Iordache întoarse capu și privi înăuntru.

POVESTEA LĂCRĂMIOARELOR

de N. FREMAT

„Lângă crucea lui Isus, stăteau mama Lui și sora mamei Lui, Maria, nevasta lui Clopa și Maria Magdalena”.

Ioan Cap. XIX, § 25.

Primăvara își scuturase manta, acoperind, încet, încet pământul de verdețea și de floricele. Ele răsundeau cel mai plăcut miros, rechemând la viață pe toți, pe cari ursuza iarna îi silise să stea acunși.

Într'una din zile, venind acasă, un miros plăcut abia simțit, se răspândea în cameră. Privind cu atențiune, el găsi pe masă un vas cu flori, din care, răsărea un mănunchiu de lăcrămioare.

Spre aci se face plăcere, știind că floricele îi sunt dragi, fuseseră așezate aici.

El, se așeză pe sofa dintră lăcrămioare și privea mândrele floricele, desfructate de tulpinile lor... numai spre a putea face plăcere oamenilor atât de nemiloși.

Încet... încet... floricele începeau a se mișca, întrerupând — tăcerea care domnea în cameră — printr'o usoară adiere, ce răspândea în toate unghiurile, mirosul lor plăcut.

Floricelele, erau arătate pe tijele lor, ca niște clopoței, iar culoarea lor albă, contrasta cu frunzele verzi ce le înconjurau, și care păreau că le păzesc să nu li se întâmple vre-un rău.

Ele aminteau timpuri de mulțumire, de foarte scurtă durată. Fără să-si dea seama, două lăcrămii, i se rostogoliră pe obraz, spre a se înălța sub bărbie.

Un fosnet de muză îi trezi din reverie.

Clopoțele lăcrămioarelor, se mișcară cum zgomolis. Un susur ușor se auzea, ca din mare deșartare, până când o voce în surdina, se auzi din mijlocul grupului de floricele.

— Nu fii măhnit, bunule prieten! Privește-ne cu băgare de seamă, și din cele ce îți vom povesti, vei deduce că, desigur suntem atât de modeste și răspândim un miros, ce vouă oamenilor, vă este plăcut, am luat ființă din durere, din lacrimi. Din această cauză, purtăm și numele, ce avem.

Costică, după obicei, îi duse o mână c zahar pe care Iordache o linsă nechezu ușor a mulțămire.

Conu Alisandru eși, în ușă.

— Ai venit singur, prietene Iordache

Calul necheză încetșor.

— Să vede că prietenul Neculai ctește un păhăruț cu vin, undeva, într'un colț al lui.

Abot, adresându-se mie: „Să-mi faci plăcere, cucoane Mitică și să mergi și mâine acasă. Am un Cotnar, cu adevărat, de-o ureche...”

M'am suif în trăsura încăpătoare, n'am suif și de dragu lui conu Alisandru și de plăcerea de-a fi tras de prietenul Iordache, cum și pentru a afla ce cu invenția care așteaptă brevetu...

Mergeam tustroi pe ulița ce duce spre Cetate, prin adierea răcoroasă ce venea peste Ozana, din spre munți și cum n'era nime pe capră, mă uitam la noi meu prieten Iordache și adânceam în mine povestirile lui conu Alisandru a zite la un păhăruț cu vin...

D. IOV

Dupe ce Mântuitorul Lumei, fuseseră răstigniți pe cruce, în jurul Lui, se aflau pe lângă mama Lui, și alții, îndurerați de nedreptatea ce se săptuise.

Toți ascultau cu durerea în suflete, batjocurile ce i se aduceau, pentru dreptatea pe care o propovăduise și apăraseră Nimeni însă, nu avea curajul să-i batjocorească, să spună un singur cuvânt.

Fiindu-i sete, i se dăduse să bea oțet, iar când își încredințau sufletul în mâinile A Tot-Paternicului, a fost împunșat cu sulița, din care loc a eșit sânge și apă. Față de toate aceste dureri, mama Lui Isus și asistentele, vărsau lacrimi. Ele se rostogoleau pe obrazii lor și cădeau pe pământ la picioarele Mântuitorului. Din aceste lacrimi, am luat noi ființă împrejurul crucei pe care păținea Isus. Tijele noastre, se acoperiră de floricele albe, de forma lacrimilor și cu cauză de plăcere spre pământ, arătând măhnirea pe urma căreia au luat ființă. Culoarea ce am dohândit, era cea albă, semn de nevinovăției celui ce păținea și dragostii de mamă pentru fiul ce credea pierdu. Frunzele noastre, se colorară în verde, arătând speranța că totul se va îndrepta în bine și că, prin patima Sa, se dobârdisce mântuirea.

Sore a nu reaminti însă tuturor numele originii noastre, ni se dete mirosul plăcut ce răspândim. Prin el vestim oamenilor reinvierea lui Isus și cu El odată în fiecare an și pe a naturii, a primăverii, a triumfului luminei asupra întunecului, a dreptății asupra nedreptății.

Din timpul nostru, s'au făcut miresme pentru giulgiurile, în cari Mântuitorul a fost înfășurat, când a fost deus în nou mânt.

Ni s'a hărăzit să nu trăim decât în lumină și umiditatea primăverii, și să nu reinviem decât odată cu Cel, prin care am fost create.

Acum, când cunosti povestea noastră credem că îți vei putea da seama, de ce umera le provocăm bucurie, iar alții, oai pătrunzători, înfristare...

Se făcuse tăcere. Fosnetul se îndepărtă încet... încet... până ce nu se mai auzi deloc! Totul reintră în tăcere c de obicei domnește în camera unui visător.

GROF GALY DE SZÁPLANCZAY

de CESAR PRUTEANU

— Greșești! Nu vitregia răsturnatelor vremi (că n'am altcum zice) nici ciudate împrejurări isvorâte din chestiuni de inimă (sunt bătrân!) sau de traiu (sunt bogat!) ci dorul de-a cunoaște neștiute plăuri românești și de a mă statornici numai acolo unde sf. noastră Biserică și țaria simțământului național e în scâdere...

— ?

— Ciudat? Nu! Un idealist? Poate. Menirea Preotului azi, este dacă nu mai mare de cât a voastră care văți încercat cerbicia până dincolo de fostul pasalac al Bidei dar cel puțin o complectare în slujba patriei, Amvon, egal Comandament de trupă. Dezinteresare și ideal duhovnicesc — piept desfiat în fața vijeliilor de gloanțe. Cuvântul — mierea Domnului — dogoarea inimii jertfite... Preot și oștina în imperechere de nume — contopire... Acelaș muncă de asiduu semănător pe două câmpuri... Haida! prea ne credeți lași și Harpagoni înotând în țina banului...

— ?

— Mă întorc și răsucesc în mâini ca pe-o lănică și gândul D-le cercetându-l și mai să-ți dau dreptate. Poate că frica de coarnele plăzului, de greul vieții de sat, dorul de-a mă vedea mai bine și mai sus la mână pe tata cu după primară să mă ducă la oraș și să-mi alegă o gazdă bună numai de-a'mi ciunți zilnic porția de mâncare: și tot acelaș dor la împins să mă dea pe mâna unor dascăli de seminar ce înțelegeau că toți elevii trebuiau să fie maturi la 11-12 ani...

Nu cere să mă plâng dar nu știu de ce **maturitatea** cerută, întârziase și astfel că în loc de-a fi cu ochi măriți ca două cepe la obositarele prelegeri și cu urechia fără fir de fudulie ca pe timpul lui Anton Pann la: Tan-ga-ni-ga, tan-ga-nă... a măestrului de muzică, ochii înduogați, priveau mai mult spre petecul albăstrui de cer înrămat hain de ferăstruica îngustă a clasei și urechea se desmerda în minunea ciripitului de vrăbioare... Așa am fost atunci, așa poate am rămas și astăzi! Că m'a ajuns pe drum și... maturitatea... de! Rășboiul însă mi-a deschis ochii mari, mari de tot. M'a făcut să-mi dau seama că nu lucrasem nimic că în fundul Olteniei toți sunt ortodoci, toți își iubesc țara și că popa nu-i bun: de cât de blagoslovenii și de ploca simbolică pictată în vers de Topârceanu... În „două zeci” am deschis o **hartă și-am pus-o pe preoteasă** s'arate cu un deget o regiune din cele trei mai băntuite de secte și vrăjmași. ¹⁾ Și-a ales Maramureșul. Aci imi simt puterile indoite. Crede, — coliva și colaciă poftitori — imi pare poveste de demult, iar slujbele făcute la nașteră, nunți, înmormântări fără de — ce-i al popă-i pus de-o parte — nu e o obișnuință, mai curând datină. Nu m'a mirat nici faptul de-a oficia cu răspunsuri de rusească seacă și încălțată, parohienii mei fiind ruteni și încă ruteni de cei s'adea cu nume de familie și hotez. Cucu, Ardelean, Tăutu...

— ?

— Te miri? Dece te miri? Că-l cheamă Cucu și nu știe un bob românește? Că-l cheamă Tăutu și cântă subțire și plângător pe rusnacă? că și-a uitat neamul? Vrei să cunoști „afund” vârtoa-

sele rădăcini ale Carpiilor neînvinși nici după prăbușirea Dacilor, cum se usucă de viermii ce le rod? Vrei să te încredințezi de Maramureșul murind? Vrei să înțelegi cum se sbate în pleire făloșenia unui trecut? Spune-mi, vrei? Atunci să ne oprim. Sună la casa aceasta boerocască. Eu nu intru. Infățișează-te gazdei... e un grof. Roagă-l să te ducă în sala strămoșilor lui și să-ți citească din pergamente...

Săracu popă! Mi-a vorbit cu atâta suflet încât mă simt beat că după o carafă cu vin. Ce putere de convingere! În trei cuvinte mi-a descris prăpădul, m'a îndurerat, mi-a atâțat curiozitatea. El s'a așezat pe o bancă din alee, eu, tan-tos ure scările, trag de-o limbă de lea (chip de sunărie) și intru. Săracu popă! M'a trimis la vre-un renegat, sigur!

Da' el dece nu m'o fi însoțit? Hm! o fi având poate vre-o pravilă care-l oprește.

— Cum doriți să vorbiți cu groful: Ungureste, Nemțește sau Franțuzește? Întrebarea mi-a pus-o un valet galonat. Il privesc, mă privește: il măsoar, mă măsoară răspund:

— Sanscrita. Aude și se înclină cere-menios.

II

Când mă uit la un tablou atârnat pe perete: aqua-forte pictură sau „în peniță” nu închid pe prima ochii, nici nu mă depărtez o postată bună precum fac faimoși critici: ei, mă apropii mult, mult până înțeleg *linia* sau crud: măzgălitura: când am o carte — o privesc de departe (prietenii zic că-s presbit!) căci un singur rând celit imi ia o clipă iar miezul scrisului, imi inflacă rădăcinile, vederea — un ceas. Cine nu mă cunoaște crede că ceteșc de departe eu știu însă că visez cu ochii deschiși. Asta ar fi cum s'ar zice o lămurire pentru nedumeriți și ar putea — pe bună dreptate să lipsească dar, stăpânul casei în care am intrat e *taboul* și-mi apropii scaunul mult, mult și-l privesc în timpul convorbirei cu multă luare-aminte. Face! Chipeș: Dac desprins proaspăt de pe Colonna Romei! Il deslusese scopul, m'ascultă și binevoitor imi înmânează și cronica...

Cetesc:

...Cruntă pregătire nu spre a prilejui petreceri din goane după fi-roase hăire precum zice-se, ci, a rășboiului crâncen mai cu însemnare se înțelegă... *In tabdra marelui Ialmay Ianos...*

gândesc:

...foiau rășboinicii cari încotro. Porunci se risipieau îndreapta și în stânga. De când coborâse de la Kürsmező prin trecătoare de când avusese lupta și sununerea Județului Balcei mai sus de Mancaci, nu se văzuse atâta pregătire. Cete ascuteau săbii înțoarse, destindeau și întăreau corzile pe arc: pasnicii în-greuiiau samarele pe cal... În mijloc, pe pirostriei o oală mare dărâna celor din preajma-l o muetură de venin pentru săgeți. Voci groase răpăiau cuvinte runde în trei, opriti din lucru schillodeau priviri lacome spre muntii îndepărtați ai Maramureșului. Un câlăreț struna cal alb în fața puzitorului. Urmasii lui, solia și ajutoră să descălece. Un ras încap și

cu'n crâmpieiu de coadă îi luă calul iar un micșor bleg și cu picioarele aduse ca o seceră îl băgă în cortul împoțonat cu limbi de steag, tieve și „Turul”²⁾ împăiat...

— Bun sosit.

— Mărire tie.

— Ce vești?

— Răspunsul dorit.

— Sunt nerăbdător. Crăciun ingenunche cu supunere și scoase un sul de piele de vitel, Ialmay grabnic îl dete țâlmăciului și auzi:

„Cu har de la bunul D-zău și sănătate Io Județ Miercan stăpânitor de amândouă țărmurile Tisei și muntii, înștiințez cu răspuns la prea cinstita Ta scrisoare pre puternicul Ialmay Ianos cu drag pohtire de ospetie și vânătoare intru al nostru ținut...”

— Bine, destul! Alna... ce face Alna?

— Domnița prea măritului Județ...

— Mă vrea?

— Va vrea dacă...

— Dacă?

— ...ce-am tocmit dimpreună, puternicia Ta îndeplinește

— Cine imi seade împotrivă? Miercan? Il târnui de barbă. Ilohéru!³⁾ mai cere un cap. Te fac jude. Am zis! Lui Crăciun, „târnuirea, hoheril”⁴⁾ îi îngheță o clipă măduva... „Te fac jude” îi îmbuioară obrăjii... ochii îi sticliră. Gândi: S'ajung jude, s'ajung jude... Un semn. Un cor sună preling în noarta cortului. Când Ialmay urcă pe cal nici un cefas din cel ce foliau prin tabără nu rămase pe jos.

— Flăre! răcni scurt porunca.

Și în rând de căci și sease în mijloc cinstind solia, mia de maghiari în chiote porni vârteii anlecătă pe oblăncuri...

...Strănuitor de prietini și a hi în bună inimă se arătă Miercan primind precum se curvine pe Ialmay cu ustroici și cina bogată...

Masa se întinsese în curtea castelului sub umbrare firești de goruni și paltini. Se lăsase o seară dulce ca'n povesti. Sus cerul cu stelele pe paileti maramă de lună vieție. Tisa, pe-aproape năvalnică trimetea undă răcoritoare și n'vriet bolborosiri neînțelese. Ivezile — mireasmă... În locuri anume alese se întocmise lumini din faclă cu răsini, iar pe tășanul gol steteau buțiile pântecoase rându-ite la vedere și vetrele pe care se frigeau hăntanele întregi ghiortăind foalele⁵⁾ tuturor celor flămânzi și însetați după mărșea vânătoare.

Din mormanul de vânat — mai acolea — cunoștea vulturile dene coadă. Ultimul corn se stinse pe coclauri și nu mai culesc nici un curtean sau oaspe întârziat. Toti erau în năr rânduiri dure hărb și mărimi. Ialmay în fruntea mesei închina în sănătatea lui Miercan Judele în cinstea înaltului mosafir. De pe tăvile aduse nierean bucatele, iar carafele cu vin se rusinau a goale. Singile nu mai pridideau. Aci turnau de hănt, dincolo tot de... hănt: dincooace măcar de... hănt. Cheful era în toi Sfetnicii împetrizati cu maghiarii îi înfrăteau bucatele și vinul. Se sculau 2 își urau în parte, beau

1) Crisana, Maramures, Basarabia.

2) Pasărea simbolică a Maghiarilor.

3) Călău.

4) Inainte!

5) Pântecule.

și se pupau și iar se sculau 2 își urau... Ceterașii cu năruți cei mai mulți ziceau plângător, tărăgănat, trist când rupt sglobiu și vesel.

„...Alna, Doamna își cinstește ospătele arătându-se, pe când Ialmay tocmise cu Crăciun — solul — vilenia...”

Din când în când talmaciul venea înspre Crăciun și printre o închinare și-o pupătură strecură vorbe. Numai Ialmay băgă de seamă și mânca și bea în silă. O îndoaială îi intrase ca un junghiu în inimă: dacă l-a înșelat Crăciun? Dacă... Nu! Nu! Ialmay din două vorbe schimbate l-a cunoscut. Crăciun e un neastâmpărat. îi trebuie un tron, vrea să conducă o țară. Crăciun... Dar iată în pridvorul brumă de lună o arătare. Coboară — fulg — spre toiu petrecerii... Plutește — alb — pe verdele întunecat al pajistei. Doi copii — ingeri — îi ține poala hainei lunii... o urmează un stol de zâne...

— Alna!
Cine a holbat ochii văzând-o? Cine a strigat?

Ialmay a rămas — a stană — incremenit, ridicat dela loc cu mâna pe poală.

Pe față — pe rând — un roș un vinețiu joacă pale; bărbă, mai c'ar clântăni a haită flămândă și dacă cineva i-ar smulge de sub pieptarul de criță — imimă, iar găsi în lăuntrul ei din dor pofțicios făcut un sfredel... Ialmay când a primit mâna de crin a Doamnei parcă a fost străfulgerat din tălpi până în creștet. În ochii, au început drăcește a se impleți lumini de jerăgai.

— Alna!
Cine a făcut ochi mai mari, de broască? Cine n'a mai strigat? Ialmay se sprijină de spătarul jilțului. Un oasnete îndrășnet a prins o zână din stol și-o pofțește la masă, trei au încercuit alte două. Doamna Alna vrea să se retragă. Ialmay horecăe cuvinte talmaciului. Ialmay cere ca Doamna să rămăe și stolul să rămăe.

— Nu! A răspuns încrunțat judele.

Glasul răspicat de talmaci vesti:

— Ialmay măritul și stăpânul meu...

Miercan se închină.

— ...și de azi stăpânul vostru...

Miercan se ridică, Miercan a prins spada:

— Naro înțeles.

Talmaciul senin și fâlos:

— ... și de azi stă... Capul talmaciului

s'a oprit hăd pe undeva, pe masă. Trupul se răsuci în sbucium fântânișd sânge.

Strigăte, șgomote de talgere și teei, scântei de paloșe.

Alna în groază, pieri cu stolul ei de zâne înspre biserică de lângă castel.

...din senin sbrigni furtuna...”

O luptă că-nească se încinse. Mesele se răsturnară în amestec de urcioare, fundulețe de lemn, aurării, lăviți, tronuri cu spătare. Strigăte, urlete, vâicăreli, umplură curtea. Un ceas, un ceas întreg dură harța. Nici un curtean de-al Județului n'a rămas, Miercan zăcea hărtănit de paloșe, împuns de sulțe. Alna, halvan Alna^o) răsună strigătul desnădăjuduit al lui Ialmay. Clopotele bisericii începură să geamă, încet, tânguitor, apoi să bată maț des, mai tare, mai tare.

Alt clopot dela altă biserică, din alt sat, răspunse. Lumini se iviră pe prispa dealurilor din apropiere. Tărăzii sculați de larmă și glas de clopot cu ce apucară, veniră să înfrunte dușmanul. Năvala celor „o mie“ prădă prin case se hărtuia cumplit.

— Alna, holvan Alna? Strigă, urla Ialmay cu gura îmbălată clintind ochi de fiară peste întreaga hărmălae de împotrivi și jeluiri,

— Acolo-i. Și Crăciun îi arată biserică.

Ialmay scoase un strigăt. Alaiul îl urmă.

Alna se strecură în altar. Facilele aduse luminară aspru lăcașul.

— Alna! Atât putut zice Ialmay și dintr'o săritură o prinse în brațe.

— Fugi, păgânule... păgânule.

Celalți se luptau cu ceata de zâne fugărindu-le, trântind iconostasul, sfetnicele grele, tărând în hohote de răs sălbatec, prinsele. O mână în turla de lemn trăgea în desnădejde clopotele. Afar se mai luptau arcașii... Doamne! Sodoma reînviase! Doamne, ierți păgânului să rumpă văturile, baiule de pe fecioară.

Ierți... Ați auzit ceva? nimic... Un șgomot? Aș! Un părăit ca o ruptură... Apoi șgomotul se înțeți ca o prăbușire de zidărie. Pământul prinse să se cleatine. Urmăritorii se opră din gcană nedumeriți. Băuseră prea mult? Le-a venit amețelă? Pământul se cleatină mai tare. Pământul se cutremură. Biserica troznește din încheaturi; biserică pare o corabie legănată de valuri. Catapețeasma s'a desfăcut se prăbușește catapețeasma. Un uruit asurzitor și naosul și pronaosul se prăvăli ca în adânc cu talpa bisericii cu năvălitori și zâne într'un înfrățit defunet, strigăt de groază, strigăt de moarte. În loc se desfăcu o prăpastie ca o gură neagră, de smeoaică lacomă. Apele Tisei năvăliră spumegând, clocotind, fierbând...

— Doamne! voia ta...

Și apele în vârtejuri, clăbucind, urcau, urcau vijelios înspre altarul rămas în picioare. Ialmay înebunit în mijlocul unei insule topăia incoace și încolo să-și facă loc, să scape. Alna, ingenue cu brațele către cer, despletită părea o statuă. Iar apa în bulboane urca vîind, fierbând, nimicind și-o țară întregă de clopote cân-tari, su-nau, ge-meau desnădăduite...

Am închis ceaslovul.

— Completez eu legenda. Groful își aprinsese o țigară.

— Dacă e un sămbure de adevăr din toate acestea apoi atunci e următorul: întreaga țară a Transilvaniei a căzut în mâna Ungurilor prin viclenie, prin uzurpare prin orice, numai prin spadă nu! L'ani privit uluit. (Asta-i renegatul popo?)

Urmă:

— Ambițiosul român de care cetiți Crăciun a fost un strămoș al meu. Da venind Jude și-a întemeiat curtea la Săpânța o comună ce poartă același nume și azi. Ținutul lui l-a închinat Un gurilor el devenind Karacsony...

— Vrasăzică D-tră...

— Sunt valah de obârșie dar...

III

— Ai cetit cronica?

— Cetit.

— Bun! Atunci privește. Panglică albă. Tisa. Iată și locul unde din bătrâni se zice că apele mari — mănate de mânia Domnului, — nimicind malul au surpat sf. Biserica... Din tot a rămas lacu ăsta. Odată pe an și numai în noaptea Invierii, rușnaci, spun că auzeau din fundul lacului tânguif de clopote... Dine 918 nu le-a mai auzit nimeni...

Tăcuți un timp apoi pronunțai ca pentru mine:

— Szá-plan-czay...? Ce nume-i ăsta?

— N'ai înțeles? Săpânța! și e batjost corit pe ungurește. Nu vezi că nici românii n'a vrea să fie...

— Dece?

— Zice că nu înțelege el cum e la noi că sub un guvern a căpătat „Coroana României” și sub alt guvern 5 zile de închisoare...

— ?!

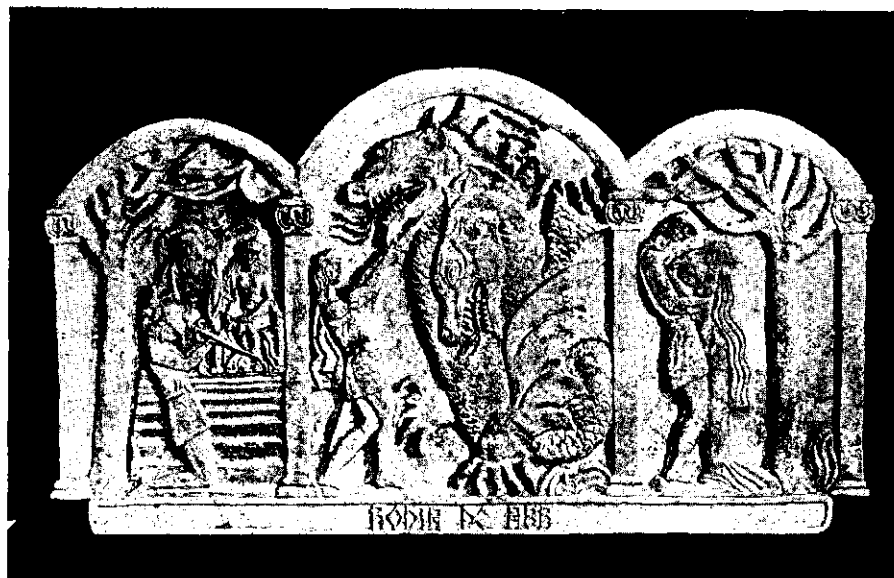
Și drumul mărginit pe dreapta și stânga de castani sălbateci, în cuprinsul Grofului Paly de Szaplanczay coboram spre ratesul cu pești din lunca Tisei. Aș, tințitul, îmbrăca în purpură și viorii munți din Cehia...

Preotul Teodorescu, alături, — un Hrist mergând — îmi vorbea de Cuhea de Curtea lui Dragoș și de pălcul de sate românești rămase în afară de hotare în „Rusia Sud-Carpatică” — și vorbea frumos preotul Teodorescu, blând, cu glas din cronici și-mi repeta cu șart și amărăciune tot ce știa despre nimicea sămânței românești pe-aceste locuri...

CEȘAR PRUTEANU

o) Unde e?

o) Se ceteste: Să-plan-toi.

CELINE EMILIAN: Rodia de aur

BALTAGUL

de SAVILE NATBA

S'a frământat două zile incheiate Ivașcă dea de urma cailor; dar degeaba, îi lui, după spusa Hârloaei, erau fuți de un megieș care se măslea în cârți verde și erau duși cale de trei zile, t departe, peste Siret. Ia chiar și apa boldovei; șoseaua Petrei; așa i-a căzut în cârți, două ape late late și între ele tâng mare, spre asfințit. Și altele aveau care să fie decât Siretul și Molva. Iar Ivașcă de scârba cailor a început să slăbască îndată după cele două zile de trudă; de era tras la față și galben, ca un om sculat dere boală.

— „Ei, bre Ivașcă, n'ai mai găsit ca!?” întrebă într-o zi Mihăiuc, rezemat cu mâinile și cu capul înfins dincolo de gardul care le despărțea ogrăzile... Ivașcă care se găsea lângă marginea țeslei, plecă capul în jos, ca un condamnat, oftând prelung, ca și cum s'ar răcorit de durerea care-i anasă inima, gândind încet printre buzele strânse:

— „Nu... nu i-am mai găsit!”... Mihăiuc îl privi lung și parcă o bucurie îi fuleră sufletul. Ivașcă dădu un zâmb tresări și dându-și pălăria pe cealaltă căscă niste ochi mari și clătănând în cap, curmă tăcerea cu o voce doaloală...

— „Mă cum pricep eu cine-s hoții!... tu îl străin nu-mi cunoscă acareturile, decât tot un cunoscut; dar lasă tâng mare e Dumnezeu și Ivașcă își umflă sufletul, din care se rostogoli un oftat tâng și se întoarse spre răsărit, făcându-și cruce cu ochii spre cer...

Mihăiuc rămase incremenit; o abuzală îi trecu prin suflet!... Dar ochii mari și tulburi a lui Ivașcă din care șinea o ură amară, îl privea pe asins. Simțea cum o putere i se scurge din mâini și-ar fi voit să-l nimicească, căci altul nu era de verde, megieș cu suflet, despre care i-a spus în cârți: decât el, Lui Mihăiuc parcă-i dăduse ceva în cap, se înegrise ca pământul și nu-abia putu să-și urnească buzele:

— „Dă, dar să nu-ți treacă ceva prin minte, că așa ei eu, ce au, cu dumneț? Ivașcă a înghițit în sec lungindu-și gâtul în tăcere, ștergându-și cu mâneca cămășei pe frunte, câteva boabe mari de sudare, care-i năvăleau pe nas...

— „Dă, parcă zic că dumneț; dar mama Hârloaia îl știe și cum așa îl răbuluie și eu... După un timp Mihăiuc, s'a întors clătănându-se, mergând încet cuprins ca de niște friguri strâșce; prin gând îi trecu chipul mamei Hârloaei și-atunci simți că i se prăbușește ceva în suflet... Din ziua cee Ivașcă parcă se mai liniște, slăbiciunea lui Mihăiuc îl înviorase. A doua zi îi părea jucărie sapa la praștă.

— „Și Doamne! Marghecală ghine se mai prășeste; dar îmi pare rău de falcea acca din deal, că-i bolohonoasă și dodată Ivașcă se schimbă la față ca străbuns de-o durere, când și-aduse aminte că arase cu Murgu și cu Mocanu.

— „Și ducă, numai să ploaie, îngână Margheoala, mânduind și ea sapa printre masa verde de penusoi, care subț suflarea unui vânt liniștit, se unduiau ca o apă. Și sunetul ascuțit al sabelor se amestecă cu fosițul frunzelor late, contopindu-se într'un murmur tângic al ogoarelor ce brăzdează dealul, învodobite de sămănăturile muncitorilor harnici... Iar pe la asfințit cete de prășitori se lăsau dela muncă, venind spre saf, cu sapele ne umeri, chiuind și cântând, mergând în voie, ca niste soldați în mars, cu armele pe spinare și cu pasul liber...”

Ivașcă în urma lor, mergea cu Margheoala; dar rară mergea pe ceea lume. Câte odată era mai vesel; dar când și-aducea aminte de caț, îi venea să-și fră lunea în cap. Rămânea tăcut și parcă așa se născuse, măcar, că de firea lui era om vesel și ghumeț; dar durerea asta îl schimbase cu totul. Într-o seară, ca să mai uite necazurile, nu s'a mai culcat pe prăsea despre sură, ca s'o vadă goală, ci s'a culcat despre Mihăiuc; dar a nimerit-o și mai rău; noaptea ceea a fost de sbucium. Nu putea s'adoarmă, în capul lui se svârcoleau gândurile și parcă simțea că se înăbuse și ar fi voit să sară, să fugă, numai să se liniștească și să nu mai vadă pereții casei lui Mihăiuc... Și plânsul Margheoalei îi făcea rău; căci răcori; când și ea încefa din bocot pe afară, seara, de se auzea în tot satul și totii îi căltau și fiecare ștergea câte o lacrimă de durerea lui Ivașcă și a Margheoalei, căci toată valea Rângoanei, nu erau ca și ai lor, nezri ca smola, mari și grași; numai Mihăiuc era cătrănit la suflet, nu scoata o lacrimă și înflora la față când vedea nenorocirea lui Ivașcă... În seara ceea Margheoala bocea înăbușit în așternut; și când a auzit-o Ivașcă, i s'a pus o clăpă pe ochi și brimăciul ca de după tifos, s'a îngălbinit la față, i-a slăbit puterile și cu împuns de un vârf de cuțit la inimă, a căzut în nesimțire în hohote lungi de plâns sălbatoc, ca după un mort... Când s'a venit în fire, a auzit în celălaltă ogradă, glasul vecinului bondănuind; atunci simți din nou cum o durere îi brazdă fruntea. A închis gura strângând din năsele, oțărindu-se ca în fața unei primejții, cu pumni strânși, încordat din tălpi și până în creștet. O furie îi trecu prin corp și sări de pe prăspa tulburat și cu ochii învâscuți în sânge,

întepenindu-se lângă așternut ca un stâlp.

Noaptea era brumărie și sub lumina unei părăe că tresaltă în adierea dulce a unui vânticel, ce trecu printre frunzele copacilor ca o fulgerare, îngropându-se într-o liniște adâncă. Era târziu; Margheoala adormise. Ivașcă învolutat de niste gânduri ciudoase, părăe de piatră. Dodată începu să păsească încet ca o pisică, stăpănit de o hăgară de seamă covârșitoare. Se opri la colțul casei și mâna ciolănoasă se furisă sub streșina largă trăgând încet de deasupra grinzii, baltagul!... Un cânc începu să urle: Ivașcă își întoarse numai capul, ca și cum cealaltă parte de corp ar fi fost paralizată; îngânând muscăndu-și limba...

— „Făbă-ă-ă cotarlă!”

Cănele se lipi la rămâni cu borul întins pe labe, parcă înțelegând totul dâmf din coadă ca o afirmare tăcută... Ivașcă se apropie de gard. Ceva îi văli pe la urechi, o schindereală îl ținu un moment; pe urtoă sări ca o dihanie și într-o clipă, fu lângă capul vecinului.

El dormea cu fața în sus, cu gura închisă și cu mâna stângă băgată în gora cămășii... Luna era deasupra casei lui și fața i se vedea ca ziua. Mustata și buzele se cutremurau la respirația lui adâncă. Ivașcă se încuntă, ridică baltagul deasupra capului, cu amândouă mâinile ca pe un topor treg. Dar o pocnitoră ascuțită răsună ca o petiță de armă; muchea baltagului se lovise de grinda casei. Un fier de ghiță îl injunghie pe Ivașcă prin șira spinării. Mihăiuc sări drept în picioare spăriat, cu privirile imprăștiate. Ivașcă se cumpăni. Vecinul vroi să strige; dar un nod i se opri în gât, când ochii lui Ivașcă vineți, îi țintii:

— „Ssstăi, stai Mă... Mihăiuc... nu te teme, eu sunt, eu Ivașcă, și brațele reci îl cuprinse pe Mihăiuc pe după gât încet, în semn de pace...!! Un moment se prăviră tăcuți, dodată Mihăiuc începu să frământa câteva vorbe, curmând liniștea:

— „Iartă-mă bre Ivașcă, iartă-mă; peste două zile ți-i aduc... și ochii lui măsură cu o privire ascunsă tăiușul baltagului, care strălucea la lumina unei ca un arc de argint...”

Atunci simți că puterile se sleesc și trupul se lasă în jos apăsător, ca de-o greutate... Ivașcă se buimăcise, o mână nevăzută parcă-i acoperi mîntea... și când dădu să vorbească, simți că i se înclăie limba în gură, rămânând mut, ca nainte de morți!!!!...

critica literară

IN MARGINEA UNOR VOLUME ANUNȚATE

de PAUL I. PAPAPOPO

Printre autorii ce așteaptă să fie publicați în toamna aceasta, foarte mulți sunt tineri de tot și ca vârstă și ca publicistică, atât de tineri încât nu știu ce să admiri la ei — încercările, de cele mai multe ori, infructuoase, sau curajul și graba cu care își cheltuese ultimul banuț numai spre a câștiga celebritatea unui volumas destinat să se vândă prin mlață, și să fie recenzat de silă.

Și totuși se tipărește cu febrilitate Strofele calde — calde, de cele mai multe ori, nerevăzute trec din mâinile tinidului visător incorigibil în acelea ale directorului de revistă și de aici în acelea muncite ale zejarului, E. desigur, o greșală și o mare greșală.

Dar gravitatea ei crește încă atunci când aceeași tineri, deveniți conducători de reviste (ce drept cu caracter mai mult familial) se sustrag și de sub singurul control prietenesc, acela al directorului de mai sus — precipitându-și inspirația, pentru, care ei au toată admirația, încă neformată din mașina în care s'a produs în aceea care o va lăsa posferității...

Și greșala culminează în momentul în care mulți dintre acești tineri, muți de admirație în fața propriului lor presupus talent, după ce vor fi semănat prin 2—3 reviste de mâna a 4-a ceva strofe, poeme în proză, schițe sau însemnări, adunându-le cu aceeași grabă, publicându-le din nou cu aceeași neliniște și încropindu-și din ele primul volum.

Să mă gândesc la consecințele acestui fapt. Ele sunt dezastruoase, atât pentru literatură, cât și pentru autor.

În literatură opera lor — dacă prinde, prin intermediul reclamei sau al prieteniei — strică gustul. Prinde-relativ. E înfiptă cu deasupra de cei interesați în unele suflete care reacționează conform gradului de pregătire le respinge sau le primește. Natural că lucrul acesta se întâmplă cu puținii, numai cu câțiva, cu un număr suficient, desigur, pentruca, din masă, destul de redusă a cettorilor români, o participa să prefere umezeala și întinericul subsolului, în locul căldurii și lumini de la etajele cele mai de sus.

Iată, prin urmare, o parte din contribuția bizară pe care această literatură rapidă o aduce scrisului național.

Dar nu mai puțin însemnate sunt consecințele pentru însuși scriitorul. Și iată de ce:

Puneți în balanță faptul semnificativ că, pentru cei mai mulți, apucătura literară nu este decât un accident. Gândiți-vă, în special, la versuri și judecați: care tânăr între 15—20 de ani n'a scris versuri? Există vreun adolescent care să nu fi avut destule și puternice motive spre a fi ispitit să imprumute lira mai mult sau mai puțin discordantă a versului? Poate cineva spune, cu mâna pe conștiință, că atâtea ocazii patriotice sau de familie, că ochii îndemnatore la vis ai unei necunosute sau lectu-

ra poezilor admirați, nu l-au imbiat să stihuească, să imfizeze, să traducă sau... să încerce a fi personal? E fără îndoială, o boală — aceea a literaturii în genere și a poeziei în special și e de ajuns să amintesc informațiunea ca mai toți prozatorii noștri au început prin a scrie versuri: Mihaile Dragomirescu, N. Iorga, M. Sadoveanu, Em. Gârleanu, I. A. Basarabescu, I. Al. Brătescu-Voinești — etc. Și totuși — niciunul dintre aceștia n'ar primi, să fie caracterizat prin acest accident de inspirație, prin aceste jocuri de elev ale vârstei în care tot ce zboară se mânăncă.

Și totuși tinerii noștri confrăți, fără să se gândească la nesiguranța zilei de mâine, chiar când e vorba de inspirație literară, uitând că, la mulți, scrisul e o simplă manie și că, în curând (mai curând decât cred) ochii cei visători se vor mărita și solemnitățile patriotice îi vor lăsa reci, că imitația nu le va surde întrucât din poezie vor sorbi din ce în ce mai puțin furat de necazurile vieții practice, fără să poată bănui un singur moment că mâine se vor simți rusinați cu însăși lăile de astăzi, editența și reeditența iucurile unei caste, fericite oferind cu grație contemporanilor și urmașilor atâtea prilejuri de a-i ține negri.

Să nu mai vorbesc despre neamnsurile casnice pe care le-ar avea când viitoarea — brunetă — s'ar simți mareu ofensată de toate perechile de ochi albaștri — căutând să vadă în ei pe muza nefericitului ei soț.

Sau despre neajunsurile profesionale, când s'ar vedea întârziat la avansare și lăsat în umbră numai pentru că a avut imprudenta să-și atarne deasupra capului aceasți necrutătoare sabie a lui Damocles — încercările literare — aceasți nață neconstință în măsură să-l prezinte în fața atâtor generații de urmași — ea pe un om într'adevăr neserios.

Sunt tot atâtea avize adresate cu grije prietenească tuturor acelor care, la vârsta criticii a voluntariatului năzdușe să se întrecă, în statistica volumelor proprii cu Gr. Alexandrescu, Creangă, Căraiale Cerna.

Și pentru ca s'o înțeleagă mai bine le voi da și exemple. Cunosc destul scriitori de valoare cari n'au scris nimic (în tot cazul n'au publicat nici un rând) până la 25 de ani. Imi aduc aminte de atâtea nume consacrate care au apărut în publicistica periodicelor după 30 de ani (I. Al. Brătescu-Voinești), dar cu volum după 35 de ani.

Să menționez numele căldului povestitor Calistrat Hogăș, care abia la 60 de ani a început să-și publice călătoriile în „Viața Românească” și al cărui prim volum (în munții Neamțului) coincide cu împlinirea vârstei de 67 de ani?

Sunt cazuri elocvente care dovedesc cu prisosință că încet-încet departe ajungi, și iarăși: lor li se pot alătura atâtea al-

tele în măsură să convingă pe toată mea contrariul: graba strică... treab.

Și totuși tineretul nostru, dornic să lovească și el cu capul de pragul de apare în arenă înainte de a trage se cu dubla calitate de literat, director, tior al volumului...

E, fără îndoială, un abuz care exp si lipsa de valoare a acestei literat scrise în zorul unei lipse de experier dar și oboseala, pliotiseala prematură acestor mânuitorii ai unui condei ne dat.

Și fiindcă răul se întinde — și cu toate consecințele dezastruoase — o li peziure treburia să se producă.

Că am făcut-o eu, nu mi se va lua nume de rău. Mi-am permis să vorb în calitate de fost ucenic pe aceeaș t spinoasă, eu, care, după mai bine de ani de migăleală stilistică, n'am adu încă un volumas — dar am publi materie de 20 și am scris de beste. Am uzat, prin urmare, de prestigiul u experiențe și am adresat, cu toată t dura și cuvînța, sfaturi prietenoase tator tineri cari — mai ales acum timpul să citească, iar, mâine după își vor fi îmbogățit mințea și inima, tot ce s'a produs mai interesant și n frum s — vor putea, dacă se vor n simți literați, să dea opere la înălțm acelor produse de marii lor înaintaș

NOTE BIBLIOGRAFICE

A apărut în editura Tipografiei I. linescu din Buzău, volumul de vers al Poetului Ioan Georgescu intitulat „Metanii și Ore”, cu o frumoasă cop de pictorul G. Călinescu. Volumul con 92 de pagini și e tipărit în bune dițiuni tehnice. Prețul lei 60 lei.

A APĂRUT ÎN EDITURA CARTILOR ROMÂNEASCĂ:

„Crâșorul”, roman de Liviu Rebreau, Prețul lei 100.

„Negutătorul de povești”, coperta de culori, de Constantin D. Mereanu. Preț lei 90.

„Început de viață”, de Th. D. Spenciu. Prețul lei 75.

Emilio Salgari: „Smaragdul din Calan”, roman de aventuri, în româneț de Ményy Tonaghin. Coperta în cul, Prețul lei 75.

„La clubul decavaților”, Schițe humanistice, de Gh. Brăescu. Prețul lei 60 lei.

plastica

EXPOZIȚIILE ACTUALE

— SALA MOZART —

de MIHAIL GIL CONSTANTINESCU

Pictorul Pan Ioanid, cunoscut publicului nostru, se evidențiază și de data aceasta, sub aceeași efigie artistică, demnă de remarcat.

mănt redată în „Noapte pe mare”, unde sursa tratării picturale este pură realitate în continuă mișcare.

Expoziția pictorului Pan Ioanid, il-

sentiment și reverie, redată într-o lumină plăcută.

Astfel avem vederi din Moscova, — mai mult fracută decât prezentă, Moscova țaristă — imprimate cu o nuanță de măiestrie, uneori chiar trafie: la zidurile Cremlinului, turnurile, monumentul împăratului Alexandru al II-lea, turnul Cremlinului, etc.

Restul lucrărilor pictorului basarabean, apar sub o notă îngrijită ca contur și simțită în colorit, nelipsind nici sentimentul proporțiilor, pentru care are în deosebi o evidentă înclinațiune.

Pictorul T. Filippov a căutat să redea frumosul în esența lui, căutându-l, uneori chiar inventându-i armonia cadrului. O față frumoasă în mijlocul unor alele de „maci” sau „tufe” oferă pictorului o estetică accentuată.

Domnișcarea *Margareta Sterian* este o modernistă, Vroiește cu orice chip să fie ca atare.

Lucrările sale au un colorit rece, lipsit de atracție, pătruns de un realism prea puternic și pe alocurea exagerat. Nudurile în deosebi au această nuanță puternic imprimată. Realitatea în pictură mai mult ca în orice trebuie să fie armonizată cu frumosul. Astfel displace oricât de fidelă ar fi reprezentarea. În artă cultivarea frumosului trebuie să apară sub o puternică înrăurire chiar și asupra modernistilor și modernistelor din pictura românească.

Totuși spiritul nostru obiectiv nu poate să nu rețină câteva „aspecte de plajă” interesante atât prin ansamblul colorit-

PAN IOANID: Horă

În bogata sa expoziție, găsești reprezentate cu multă vervă, aproape toate genurile picturale: capete de expresie, natură moartă, peisajuri și iarăși peisajuri!

În genere lucrările au o inspirație bogată, o sursă inepuizabilă: subiecte țărănești. Pictorul Pan Ioanid a ales isorul munat ce oferă specifice, colorit bogat, pitoresc ales.

La bălci, joc, horă, etc., toate au imprimat o puternică însuflețire, respiră o atmosferă curată și ca atare sănătoasă. Mai mult decât atât, muzicalitatea — ce îmbracă în deosebi horele sale — combinată cu nuanțarea culorilor și atitudinea mișcărilor, te transpun într-un mediu cu totul aparte, însă plăcut și interesant. Lângă ograda boierului, vezi veselie jovială a flăcăilor și țărăncilor hoaste, precum și pitorescul porturilor, ce le împodobesc corpurile svelte și mlădioase.

Pictorul Ioanid, nu ne-a putut lipsi nici de data aceasta de factura interesantă a peisajurilor luate la lumina înserării. Coloritul lor posomorât — dar real — cadrează cu mediu studiat. Minuțiozitatea analizei contribuie în bună parte la reușita stilistică a operelor.

În genere pictorul a imprimat lucrărilor sale un caracter dinamic — cu unele excepțiuni fericite — în care realitatea vizuală depășește cadrul imaginației. Această nuanță este cu discernă-

menține și de data aceasta la același înălțime artistică cunoscută și în trecut.

Tot în sala Mozart expune și pictorul

PAN IOANID: Natură moartă

basarabean *T. Filippov*. Lucrările sale pot fi catalogate în două: unele ce au un colorit întunecat și o tratare sonoră și altele ce reprezintă atitudini pline de

tului cât și prin armonizarea abilă a atitudinilor în compoziția lucrării, adăugate unei tratări fine și pline de simțire.

aşa şi-aşa...

TARA BĂRSEI este revista, care apare la Braşov. O conduce profesorul A. Banciu. În numărul din urmă (Ianuarie-Februarie), publică d-nii A. A. Mareşianu, G. Bogdan-Duică, Augustin Maior, Dr. V. Bologa, Axente Banciu, Ecaterina Pitiş, D. Olariu.

Foarte interesante „ştirile” noui despre refugiaţii munteni: la Braşov în secolul al 18-lea şi în răsmăriţa dela 1821, comunicate de învăţatul istoric A. A. Muşianu.

D. G. Bogdan-Duică dă amănunte despre G. Munteanu, fost director al liceului din Braşov. La 1842, Munteanu a tradus „Suferinţele junelui Werther”.

D. Bogdan-Duică arată pe Munteanu ca „o sinteză de stă ardelenesc şi stil muntenesc, precumcântor fiind acesta.”

„În anul 1856, Munteanu a avut la Braşov, elevi pe aceiaşi bancă, pe Ioan Meşotă şi pe Titu Maiorescu, cari mai apoi s-au întâlnit la „Convorbiri literare”. Elevii au fost pan-români ca şi învăţatul lor dascăl de gimnaziu şi director”.

D. A. Banciu s'a ngajat să „şteargă, colbul” de pe unele icoane ale trecutului Braşovului. Incepe cu dr. Grigorie Pantazi.

Familia Pantazi e veche la Braşov. Istoria şcolii româneşti e legată de numele acesta, fiindcă Pantazi necurmat a ajutat şcoala.

Grigorie Pantazi a fost doctor în filosofie şi teologie. A lucrat la Sibiu cu marele Saguna, care-l aprecia „mâna sa dreaptă”.

Pe lângă partea foarte necesară de istorie, în revistă, e şi literatură actuală. Aşa sunt poezii şi proză de D. Olariu, — într'adevăr remarcabile — de Ecaterina Pitiş.

REVISTA ÎNVĂŢĂTORIMII ROMÂNE publică desigur lucrări, în cadrul profesional didactic.

Desprindem din materialul revistei, un pasaj dintr'un articol intitulat „Să sperăm!” (după congresul corpului didactic):

„Eu i-am văzut înşirându-se în dese grupuri — cu spele gărborite — luând drumul spre gară şi călându-şi locuri în vagon, iar după ce trenul printr'un lung oştat, îşi luase rămas bun dela oraşul dătător de mari speranţe, văzui la fereastra vagonului un tânăr dascăl pierdut în contemplaţia lanurilor de grâu legănate în valuri de adieri molatice.

Sufletul lui era senin ca şi cerul sub care mergea. Lanurile sunt stropite cu pulbere de aur din razele solare. În iluzia unui vis feric, în sufletul tânărului pierdută alene fragmente dulci auzite la congres şi cântând mâna bătrânului dascăl ce-l însoţea, îi şopti la ureche cu o tăind uc-nţeleasă: „De-acum merge, va fi într'adevăr frumoasă viaţa pentru noi!”

Şi bătrânul îl privi năucit. Din pieptul lui bolnav şi bătrân îi scapă un lung suspin: Tinere, eşti nepriceput! Acţiuni cari au vorbit azi aşa frumos, mâine vor uita promisiunile aruncate de formă şi

noi vom rămânea aceeaşi, nebagăşi în seamă, ca întotdeauna!” — „Promisiunile date se împlinesc — zise tânărul, măcar să cadă foc din ceruri!”. Şi zămbind fericit şi-a aruncat din nou privirea pe „înşirul lanurilor de grâu, din goana nebună a trenului... Doamne, oare care din ei are dreptate?”

ÎN SCRISUL NOSTRU, d. G. Tutoveanu scrie inimios despre cel din urmă roman al lui Mihail Sadoveanu.

E necesar să reproducem încheierea articolului, fiindcă interpretează un punct de vedere cu titlul îndreptăţit:

„Încă dela începuturile ei, literatura noastră turburată în evoluţia-i firească, prin „acriticitatea” sgomoloasă-a unor „scriitori” cari, lipsiţi de priceperea unui adânc a puterii misterioase care leagă pe toate popoarele de trecutul lor; ne înglegând temeinic nici felurile manifestări sufleteşti ale neamului pe care vor să-l fericească, şi ne-având nici mijloacele de exprimare pe cari le dă numai studiul entuziast al vechilor scripţi, al folclorului şi-al literaturii populare, amply resturile librărilor cu volume de... manufactură, proză şi versuri, străine cu desăvârşire până şi de cea mai slabă tremurare-a vieţii autoctone... Dar volumele acestea, prin lucsul tipărilor al editurii şi prin reclama asurzitoare-a „confrăţilor”, pot avea de multe ori, o înrădărire nefastă-asupra educaţiei naţionale-a tineretului...”

Aceşti „scriitori”, cari falsează mereu flamura înnoirilor şi-a unei „umanităţi” cântăşite cu interese de cea mai obişnuită specie, sunt: unii, nişte „înstrăinaţi”, cari şi-au trăit copilăria departe de câmpul strămoşesc, alţii, nişte-agitatori constienţi, cari slăbesc pentru motive uşor de înţeles, puterea de rezistenţă-a generaţiilor, încercând să le desrădăcineze de trecut, singurul călăuz ştiutor, înţelept şi cinstit, al vieţii noastre de viitor... Trecutul, este pentru toate neamurile, ceea-ce-a fost pentru Anteu, pă-mântul...”

„Zodia Cancerului”, înaltă în drumul acestor „scriitori”, încă una din stâncile de cremenă, de cari se vor tălăzui zădărnice, strădaniile lor...”

B. C.

O APRECIERE MAI VECHIE A TINE-RETULUI publică, sub semnătura d-lui Cezar Petrescu, care ne-a deprins să fie atât de judicios, „Gândirea” (6-7).

Iată un fragment:

„Ciudate sunt năzbătiile câtorva junii, nerăbdători să orienteze cu orice pret spiritualitatea românească. Nu-i înţelegă nimeni, nu-i potţeste nimeni, nu-i cereste nimeni, totuşi, cu gravitatea copililor, cari jucându-se de-a împăratul şi curtea, se cred, la un moment dat, chiar împăraţi şi curteni — împart brevete de genialitate şi de noblete literară, subscrivă acazuri, proclamă războaie şi dau porunci de surghiun. Competenţi în orice domeniu, universali şi enciclopedici din faşă, sunt gata să-şi spună cuvântul în orice problemă până când din suficienţa plină de fumuri se poticnesc în ridicul.

„Dar ridiculul nu-i dezarmează. Se ri-

dică de jos, îşi şterg genunchii şi nas, pornind mai departe la războiul lor săbii de lemn şi cu goarne de tiniche. După ce distrug chipurile tot curăţit terenul să-l facă destul de încăpător al biţioaselor planuri de cucerire, descopă că pământul a rămas totuşi prea strâmt pentru vasele lor personalifişti. Şi pot nese atunci la crâncenă luptă de exte-minare între foştii tovarăşi combatanţi de erii”.

Ne găsim — si deastădată — în faţa unei caracterizări în totul veridice pe care acest tineret necopt şi necrescut le provoacă scrisului românesc actual întinzându-şi, uneori, săbiile de cartă până dincolo de decorul teatrului în care face pe oamenii mari — dându-şi me şi ghionţi şi încercând să vorbească la fel cu oamenii mari. Întă deosebit un partizan convins al interdicţiei literare la care — însă — nu se va putea ajunge decât prin frontal strâns al avăraţilor scriitori. Semnalul dat în această privinţă, de d. Cezar Petrescu, într'adevăr preţios şi semnificativ, urmează să fie imitat şi înţeles.

O PREŢIOASĂ PĂRERE ASUPRA LITERATURII CARAGIALE publică, în acelaşi număr d. I. Marin Sadoveanu:

„Caragiale este acela în jurul cărui se strâng toate undele purtătoare de simţinţele vieţii, pentru teatrul nostru românesc.

„Caragiale” din acest punct de vedere are o însemnătate care trece cu mult peste opera sa. El reprezintă o putere a unei provincii — muntenesti în cazul de faţă a unui oraş — Bucureşti, cărora le vine pedeantregul cinstea creerii unui teatru românesc, în înţelesul unui complex, ca acela de azi.

Şi mai jos:

„...au dat atât laşii, cât şi Craiova actori mari. Dar toţi au fost absorbiţi de Bucureşti unde veniau să sporească, în vremuri de formaţiune, viaţa adevărată teatrală ce numai aici avea să se formeze. Dacă, n'ar fi existat Caragiale, nu poate ar fi întârziat numai”.

În fine:

„Din acest focar, care a fost Caragiale, cu opera lui au crescut jerbele luminoase ale marilor noastre glorii de scenă.

„...el este creatorul şi al unei boemă jurnalistice, actoricească şi scriitoricească în care iarăşi a fost ajutat de mulţi dintre interpreţii săi pentru crearea unui bucurerism al anecdotei, cât odată tăios, vulgar, sarcastic, incontestabil însă”.

Prizicerea e cu atât mai preţioasă, cât îmbrăţişează mai multe probleme adecuate (teatru — ca operă literară sau artă scenică, boemă, etc.) şi cu cât nouă. Autorul ei are toate motivele sărădăncească.

Ce păcat că stilul e, uneori — aşte de greoi şi nefiresc. D. I. M. Sadoveanu are toate motivele să scrie mai natura chestiunile pe care d-sa le tratează, înţerească pe toată lumea. Şi poate mai mult pe cei ce înţeleg mai greu.

P. I. P.

Literara

O seamă de cuvinte

Compozitorul Rossini locuia într-un hotel împreună cu Garcia, Zamboni, Bolticelli și La Giorgi, interpreți care trebuiau să creeze opera pe care trebuia să o compune Rossini pentru deschiderea teatrului Argentina.

Din fire, Rossini era cam lenș așa că au trecut câteva săptămâni fără să scrie o notă, după încheierea contractului de angajament cu direcția teatrului, la care se obliga să prezinte manuscrisul muzicii într-un timp foarte scurt.

El mai despățeau numai două săptămâni până la premieră.

Lăsând la o parte lenea, se hotărî să se acue în cămăruța lui modestă. În timpul acesta nu mai mânca aproape, nu dormea de loc, nu făcea altceva decât să cânte la pian tot timpul și în noaptea să beie locatari ai camerilor vecine și să se puteau odihni. Toți credeau să a nebunit.

Într-o zi Garcia, prietenul lui și primul tenor din ansamblu pătrunse la el în cameră cu multă greutate, și îi făcu discursul următor:

— Ai întors hotelul cu dosul în sus, Pe La Giorgi l-ai îmbolnărit de nerii, Zamboni vrea să rezilieze contractul, Bolticelli s-a refugiat în pirrită și cu am migrenă din cauza ta. Suntem aici cu toșii ca să repetăm și să dormim; dar din cauza lenii tale nu putem repeta și din cauza gnomotului cel faci ne împiedeci să dormim.

Până acuma trebuia să termin opera pe care tu nici nu ai început-o și găsește că este mult prea târziu ca să te apuci de aci înainte să o mai compui.

Nu mai mănânci, nu mai dormi și nici nu vezi că ai și febră. Mai bine ur fi după părerea mea să scrii impresarului să-și facă rost de altă premieră și tu așezi-te în pat. Eu și camarazii mei îți promitem să facem la fel.

După ce Garcia termină ce acu de spus, Rossini îi răspunse:

— Asta e tot? Ei bine, acuma că ai sfârșit de vorbit du-te și aș-mi aci pe La Giorgi, Zamboni și pe Bolticelli.

— Pentru ce?

— După ce vor veni și ei aici, ai să afli!

După un sfert de ceas primii protagoniști ai teatrului Argentina înconjurau pe marele Rossini care era așezat la pian surrâzând răutăcios.

— Ah! crezuseși că eu nici nu am început să scriu opera mea, spuse Rossini, adresându-se primului tenor. Ei bine, eu îți spun că opera e gata și că nu-ți mai lipsește nici o notă măcar. Tu, Garcia, iată serenada ta: Ecco ridente il cielo... Tu, Zamboni, iată aria ta: Largo ul factotum della città... Și tu domnișoară Rossina, ascultăți corvina: Una voce poco fa!...

Și așa buentă cu buentă fu distribuită interpretelor.

— Și acum prietenii mei, spuse compozitorul cupo d'operei „Bărbierul din Sevilla”, înprorizat în cincisprezece zile, trimiteți-mă rapști să vă scotă perțitile pentru fiecare și duceți-vă la teatru să începeți imediat repetițiile!

b a z a r

O INIMĂ ARTIFICIALĂ

Două savanți francezi, d-nii Léon Binet și C. Mayer, au inventat o inimă artificială cu ajutorul căreia se vor putea face transfuziunile de sânge. Această inimă artificială e pusă în funcțiune de un motor electric și trimete sângele în vine sincronizând transfuziunea cu pulsațiile inimii pacientului.

SFARȘITUL OCHILOR ALBAȘTRI

Ocultistul londonez William Corbett a proclamat că în câțiva ani ochii englezoaicelor în general albaștri, vor deveni bruni.

Această modificare a explicat el, va fi consecința neașteptată a luminei electrice intensivă și lecturii ziarelor atât de abundente.

După d. Corbett, ochii bruni suportă mai bine decât cei albaștri oboseala și lumina intensă, și natura nu va întârzia să adapteze pupilele noilor exigente de viață.

CEM SE SALUTA OAMENII

Bineînțeles, că nu toți la fel ca noi, cei așa ziși civilizați ne dăm mâna, rostind formule diferite dela popor la popor, astfel:

Francezii spun, când se întâlnesc unul cu altul: Bonjour, cum îți merge? Napolitanii: Crește sănătos; Olandezii: Cum voiajezi? Polonezii: Domnul fie laudat! Genovezii: Sănătate și noroc! Persanii: Fie ca umbra-ți să nu seadă niciodată! Chinezii: Ți-ai mâncat orzul, etc., etc.

Formele de salut nu diferă însă numai prin formula respectivă ci și prin gest.

Așa chinezii, se bat cu mâinile în piept; japonezii își scot pantofii; negrii din Lopez (coasta Africii occidentale franceze) își pun un genunchiu în palmă și bat de trei ori din palme, la înălțimea umerilor; Japonii își pun unul altuia nasul pe frunte; locuitorii Noilor-Hebride își toarnă apă pe cap; cei din insulele Mariane (Oceania) își freacă pântecul.

Se socot drept sorginte a salutului templele Orientului. A fost răspândit de către cei din țări creștine. E vorba numai de strângerea de mână, pe care-o practicăm și noi.

caricatura zilei

SGARIE-NORII

— Treizeci și două de etaje la New-York! Da prietene! Pleci de jos cu sacul de ciment Luni dimineață, și ajungi cu el sus la țevarăși toamai Vineri seara.

DATORNICII

— Te faci că nu mă mai recunoști. Dar uiți datoria!

— Păi, toamai de aceea că nu o mai recunosc nici pe ea.

(Dimanche illustrée)

Pagini uitate

S Â N G E L E

de HARALAMB LECCA

La Cora Câmpeanu. iarna, după o noapte albă.

Un „antreu”, care a servit drept soferie, judecând după o masă jefuită, — un salonaș, prin care par'că au trecut Vandali, — și-o odată de culcare... vai !..

Lampa pălpăie. Lumânările, dela pian, mor.

Dacă ar trage cineva perdelele și-ar năvăli ziua-n casă, i-ar vedea pe toți livizi.

Cora, stăpâna casii, ascunsă, pe-o canapea, în varza unui „pognoir” de dantelă; un bătrân, de ghindă, fost ce-a fost, căci ce e nu se spune; o brună, nostimă, care s'a „enervat” și se plimbă contrazicând geometria, care susține că horizontalele nu pot sta vertical: un alt bătrân, de tobă, altoit cu otrava capriciilor lui senile; o a doua brună, „ambetată” de-al treilea al ei divorț; un nou venit, pe care toți îl strigă „Barbule”, — și încă doi: unul în fund, la o masă, adormit pe brațe, ca școlarii pe pupitre; iar altul dincoaci, pe-o sofa, tolănit. Total, opt, — afară de cel ce se tăvăleşte sub pian, schilodind marșul lui Chopin, — și de-o prietenă a oricui, poreclită „gâsca”.

Toată noaptea au vorbit, au cântat, au jucat, — și-acum, după opt ceasuri de sdruncin, o oboseală desmățată, care nu lasă să plece pe la casele lor, de-abia le simurge, din când în când, câte-o frază căscată. — ca să zică ceva, ca să n'a doarmă.

Numai Cora, în cuibul din care nu s'a clintit trei ceasuri, nu zice o vorbă, n'ascultă pe nimeni, — par'că nu e-acolo. Cete-nfregi de gânduri îi colindă mintile, — dar cine i le știe?... — mănate de-o grije din ce în ce mai dărgă, — dar cine i-o ghicește?..

Lângă ea, Barbu, — discordantă notă în perfectul ansamblu inconjurător, — se'nclină-ncet spre ea și-o-ntreabă blajin:

— Ce ai?... Suferi?... Ai ceva.

În locul ei, răspunde cel tolănit pe sofa:

— Las'o, mon cher! A apucat-o!.. Așa o apucă, odată pe săptămână, dumneca — și azi e duminecă.

— Iar dumneata, invers: nici chiar odată pe săptămână nu găsești cu cale să îți alegi verbele.

Ce! Iar începi?... Iar scene?... Iar ceartă?..

— Eu?... Slavă Domnului! E mult de când, pentru dumneata, nu mai sânt de cat o veșnică făcere.

— Intreb, fiindcă așa ești totdeauna, pe cărbuni, când îți vine „odorul” dela pension, Pricopseală!.. O ticăloasă mai mult!..

— Lasă-mi fata-n pace!..

— Poți s'o dai în zece pensioane, — moft!.. Ce naște din pisică, șoareci mănuacă.

— Nu-ți dau voie să vorbești de ea!.. izbucnește Cora, sărind, lebaică, din culcusul ei.

— Ce!.. Ești nebună?... Bombăne celalalt, cu mai multă mirare, decât curaj.

— Sânt! că m'ai scos din fire!.. De-atăta vreme-năbuș!.. Nu mai pot!.. Sparg tot și strig!.. — Ce! crezi că, fiindcă ne-ntrețineți și ne ziceți „cocote”, aveți dreptul la orice?... La nimic n'aveți drept, decât la vorbe false, căci false ne-nvățați să fim, la minciuni plătite, căci cu minciuni ne mănjiți, — și la un desuzul fără seamăn: căci atât ne puteți inspira.

— Da?... De când?..

— De când nu mai am puteri, să-mi poruncesc; de când m'ai degradat și m'ai făcut să țâșnesc, cu ultima energie dintr-o viață, de care v'ați bătut joc, voi, bărbații, degradatorii femeilor!..

— Ii! !..

— După urma voastră, sântem ce sântem. Am avut și noi mamă-casă, familie; am avut și noi pudoare, — și nu le mai avem. Când treceți pe drum, ne-arătați cu bastonul, ca și cum pecetea asta de pe frunte, nu ne-ați fi pus-o voi.

— Noi?...

— Întoarce-te, domnule, — continuă ea, luată-n puhoiul indignării, întorcându-se spre bătrânul de tobă, care, surprins de furia asaltului, înțepenise cu mâna pe șoldul prea des explorat al „ambetatei”; — întoarce-te cu 20 de ani înapoi, și spune: cum m'ai cunoscut?... Cu minte, cu carte, cu cinste, cu rost, — până'm împlinit 12 ani. De-atunci încolo, spune-ti dumneata cine mă lua de-o parte, să-mi vorbească-n dorul leii? Cine-mi împrumuta pe furș cărți neobrazate? cine-mi da lecții de depravare?... Iar mai târziu, când m'ai găsit în noroiul, în care mă nbrănceise tot un „aristocrat” ca dumneata, cine s'a repezit la mine, mai lacom și mai nerușinat?... Dumnealui!.. Domnul, care are mărșevia să-mi atingă ce-am și eu scump: copilul. Mă vazuse în leagăn, îmi urmărise copilăria, fusese prietenul casii și, la gura ochii, atânci când poate tot mai era speranță, — în loc să mă ridice, să-mi arate pie-reă și să intervie cavalereste pe lângă familia, care mă renegase, — așa!.. m'a invitat într-o cabină la chef.

— Ei, bravo... par'că!..

— Se-nțelege!.. cu noi, vă e permis grice!.. Data, din an în an și din zi în zi, ne'ngenunchiați și ne terfeți, ca niște vite, D'a'a, nici pe celelalte, „cinstitele”, nu le primiți pe-o treaptă cu voi, când invoacă drepturi. Pe de o parte, strigați: „slabe! incapabile! muieri!..” cum zice domnul, — iar pe de altă, de câte ori e vorba de-un sprijin, care să vă sature ambițiile, tot la fuste dați fuga.

— Ce-are-aface? Ce-amesteci o anume speță, cu...?

— Așa?... O anume speță?... Dar voi, când vă'nșurați, când vă'nșurați fără cămașă, luând fete-n catifele, ce speță sânteti?... Să vă fie rușine!.. Nu sânteti nici cel puțin consecinți. Blamați pe unii în

afara căsătoriei, și, din contra, găsiți crul cel mai onorabil ca un individ, nici n'are sfaș, nici nu face nimic se-ndoape, să se-nțolească și să se lă în trăsura, pe socoteala nevestii, ca trântor!.. Sânt mai cu obraz albin pe trântori, îi omoară!..

— Așa a fost de când lumea.

— Minți!.. Altădată, când bărbatul tănea o femeie mai presus de el, m'uita la ea, până n'ajungea vrednic privi, iar când femeia era mai jos, o nălța, o ridica până la el. Erea și gros, și delicat, — Nu știea, săraca, și poarte!.. o-nvăța, — Erea comună? maniera. — Erea incultă?... o instr. O exilase societatea?... altă societate, ca a voastră, — i-o impunea, prin cumpărare, prin numele lui!.. Azi, unde v'ați civilizat, fiindcă v'ați sub sufletele, fiindcă vă revoltați când vă spune că descindeți din maimuțe, ad nu bestii, — cri, nu vă uitați decât pe sus; ori, dacă nu vă puteți lipsi de păcătoasele, ne considerați ca unele plăcere. Sântem ordinare? interesan, nesimțitoare?... sântem!.. Dar a cu vina?... A voastră! că ne-ați stors inimă cel din urmă strop de sentiment, și ne-ați ulcerat buzele cu sărutări m'ulare. Să ne plătiți cât mai puțin și ne-njosiți cât mai mult, asta vă e ide-lul!.. scărba!..

Și, ca un ultim spasm al revoltei, trânti pe canapeaua de pe care se scul se, ostenită de fiorii cari-o scuturase, — fără să vadă în ochii lui Barbu expresia unui sentiment, care avea să-i d-chidă o nouă viață, ispășită și ferice, între inima lui bună și veșnica ei m'găiere: copila.

Iar, pe când, doi câte doi, ceilalți eșă somnoroși, să-și caute hainele în sală, să facă din zi noapte, — lampa care i mai avea putere nici să pălpăie, își da fletul, odată cu trecutul Corii.

carti redate în extrase

LA TABLE AUX CRÉVÉS

de MARCEL Ayme

Literatura rustică triumfă; doi reprezentanți printre cei ce n'au încă 30 de ani, au și atins o glorie, meritată. Pe Jean Giono, în Coline și Un de Beaumugnes l'a inspirat sudul; pe Marcel Ayme, laureatul premiului Théophraste Renaudot, județul Jura.

Romanele rustice actuale au un accent foarte deosebit; caracteristica lor nu e o dulceațoasă duioșie, ele nu conțin insipide iaile sau isbucniri de eflin lirism.

La Table aux crévés e o povestire realistă și de un puternic dramatism, evocând oameni cu sentimente violente, rudimentare, întâmplări, priveliști asemănătoare lor.

În trăsături esențiale și viguroase este redat tabloul celor crescuți în preajma codrului și a graniței; oțeliți, independenți și copilăroși. Opera lui Marcel Aymé răspândește o poezie specială, un parfum tare, de pământ stropit cu sânge, de ură și dragoste.

SUBIECTUL

Frederic Bregard e contrabandist. Din țara apropiată strecoară în țara lui asornice și tabac. I-au venit însă de la jandarmii: stă închis șase luni; și e liber îl arde dor de răsbunare. E convins că l-a trădat un prieten, Urbain Coindet din Cantagrel.

Tocmai întorcându-se de la fermă, Urbain își găsește în mijlocul butăriei; spânzurată de frânghie, pe soția sa Aurelia. Bolnavă de un ulcer fără să se vindece la picior, muncită de viață, și însetată de hoină. Părinții deținuților, ar dori să căpătuiască pe văduva și o soră a ei, Urbain refuză. El e înțelegător; și acum îl e îngăduitor să se îndrească la frumoasa Ioana Bregard, care și ea l'a îndrăgostit de mult.

Ciudoși: foștii socri svonești că Urbain și-ar fi ucis soția ca să scape de ea. În satul Cantagrel nimeni nu dă crezare uneltirilor pățimase ale foștilor soți, dar alături în cătunul Cessigny, în preajma unde cu Frederic, toți sunt gata să se împotrivă ucigașului; și, pioși, cer o rigurozitate preotului din Cantagrel, în mormântare religioasă. Sare chiar în apă frate-său, Jana de-l apăra pe Urbain și ea risipește orice umbră de bănuială în mintea preotului.

Dragostea celor doi, și ura unuia cu altul mai înverșunată, formează fondul povestirii. Ambele sunt puse în lumina soarelui și în încordat interesul.

Drama cerea sînge. Un lan la o margine de codru, La Table aux Crévés — acolo are loc vîntoarea de oameni; acolo va curge sângele care răscumpără răscumpărarea soților și împacă pe dușmani. Și ucis, din întâmplare un ochiaș slăbănog și fără minte, Jana, după ce rușinate pe Maica Domnului să ferească pe ei dragi de moarte, trimisese înspre unul ei, fără plan hotărât, inconștient și aproape, pe bietul om în pădurea fatală. Și adevărul acesta, fără vrere, fără știre, se scurgea pe Frédéric jandarmilor. Ispășit, cu toate că e nevinovat.

II

În timp ce Coindet se culca în șură pe un teanc de paie; Corneta și Luiza

Truchot se instalau la priveghie. Se hotărâseră să facă mai înainte de toate toaleta mortuară Aureliei. Poftescă jandarmii să spună ce le-or place nici așa nu puteau să o lese toate nepticia. După ce o desbrăcară, îi puseră schimburi curate, rochia de duminică și o culcaseră sub plapoma cu mâinile cruciș pe cearceaful lăsat în jos, cu o batistă peste față.

Pe măsuta de noapte acoperită cu o țesătură albă, ele puseră o farfuriușă cu aghiazină pentru a se unezi crenguța de stropit. Iar apoi făcuseră un filtru mare de cafea din care beau din când în când câte un pahar, între două rugăciuni. Cu glas domol, ele vorbeau și nu le era urât. Totuși femeia lui Victor Truchot nu o avea tocmai la stomac pe Corneta. Era geloasă văzând că pupila asistenței publice purta cicripi de mătase și ducea un trai de domniță între băcănia și cafeneaua repositaților bătrâni în timp ce ea era silită să-și vază de munca grea a fermei. Se înciuda împotriva lui Corne cu inima de nepriceput, prostul de Corne care luase o fată fără căpătâi; pentru ce oare, doamne lăută-mă. Pe față nu-și trădase nici odată cugetul, îi spunea Cornetei pe nume: Julieta; dar aceasta știa cum stau lucrurile.

În camera mortuară, o linște învăluia inimile ambelor femei alăturate, de grija morții așa de reci, așa de adânci în colțuri întunecate pe unde nu ajungea lumina. Odată, Corneta își măsura lângă care se așezau, și făcu de se clătina abajurul lămpii. Flori de lumină vie așezară pe patul Aureliei și Luiza palidă, strânse brațul Cornetei șoptind: Isuse! cu un glas care dădea fiori. Atunci își alipiră scaunele, fericite că pot sta de vorbă amândouă.

Tot întrebându-se care să fi fost taina Aureliei, uitau tot ce de obicei putea să le pricinuiascăură reciprocă. Corneta credea că Aurelia se îmbolnăvisese subit, nu îndrăznea să spună că înnebunise pentru a nu ofensa spiritul răstăcitor al defunctei. După ea, altă lămurire nu se putea găsi: deoarece Aurelia era foarte asidă la slujba de duminică.

— Nu pot să cred, zise Luiza. Era o

lîmță prea la locul ei care nu cumpăra niciodată mai mult decît i-ar fi trebuit, nici chiar de un gologan. Lui Coindet nu i-a lipsit nici măcar un nasture vreodată.

— Că era la locul ei, nici vorbă; dar ori cum era prea credincioasă ea să riște o înmormântare civilă, și de... iată ce o așteaptă. Îți amintești, se împărțisea regulat. Îmi vine să cred că preotul nu se va împotrivi căci prea o cunoștea; știa prea bine că nu era femeie să facă așa ceva. Dacă ar fi fost în toate mințile.

— Ți-ai da și cu dreptate dacă ar fi fost vorba de celalt preot. Dar acesta. Amintește-ți de ginerele Geniei Micoulet, hai? Îți spun eu...

Cele două femei auziră pași în curte și ușa împinsă ca de vînt mare. Erau rudele Aureliei, tatăl, mama, surorile; intrară ca o cavalerie, și nu se opriră de cît în fața patului moartei. Mama Milouin și cele trei fete începură să scoată țipete asurzitoare. Tata Milouin, în picioare la capătul din jos al patului, își ascundea fața în mâini; cap de vulpoi bătrân cu un șiretlic în fiecare sbărcitură. Femeile se ridicaseră și deșirând mătasele, se închinau alături de bătrân. Țipetele celor patru femei Milouin erau gata să se potolească când mama ridică batista care acoperea fața Aureliei. În penumbră, Aurelia făcea o strămbătură îngrozitoare. Fetele începură să urle cu nemiluita.

— S'a spânzurat! spânzurată! Aurelia noastră s'a spânzurat!

Mama nu mai striga, istovită și se mulțumea să tot îngâne:

— Cum s'au întîmplat oare așa ceva? Cum oare?

Și, de câte ori ea spunea aceste vorbe, bătrânul clătinea bărbia lovindu-și gulerul cu un aer primejdios. Fetele încetară să mai țipe deodată, le făcuse mama semn; și apoi tot ea întrebă:

— Dar bine unde s'a mai dus iar Coindet?

— Odihnește în șură, zise Luiza Truchot.

O rânjitură furnică eși din Milouin, Corneta încercă să lămurască:

— S'a făcut toaleta Aureliei...

— Se cădea el să ne vestească, reteză Mama. Vestea ne-au adus-o străinii. Portim. Și Dumnezeu l'a culcat, liniștit, da, liniștit.

— Era amărât, s'a zăpăcit, săracul Coindet; zise Luiza.

Bătrânul Milouin, bălbâi cu neîncredere, și toate femeile familiei după el. Nu le era îndemână celorlalte femei și nu mai crăcneau, sucind mătăniile, se sfătuias din privire. Corneta sfârși prin a spune:

— Deoarece ați sosit, noi n'avem ce să mai căutam aici, vam stîngheri.

— Da, adăugi Luiza, ne ducem; și eșind vom trezi pe Coindet.

În curte, Corneta și Luiza întălmiră pe Coindet pe care strigătele îl treziseră.

— Cu siguranță mi-au sosit socri, zise, i-am auzit șchelălăind.

— Nu-s prea mulțumiți de tine, zise Corneta, numai că nu spun că ești mulțumit tu de cele întămplante.

— S'or liniști ei. Vă mulțumesc de stînghereală.

Milouin se înșiraseră în jurul mesei ca un tribunal. Coindet spuse intrînd:

— Eram sigur că veți fi preveniți numai decăt..

Îl lăsau să vorbească fără să-l ajute cu o vorbă, cu o mișcare. Coindet adăogă:

— Iacă așa — când nu-i noroc..

Tăcere. Atunci Coindet îi privi pe toți pe rînd, drept în ochi și se înturnă liniștit. Bătrâna Milouin îl rechemă. Coindet se învoi, se întoarse și surăse.

— Vă trezirăți acum?..

— Noi n'avem chef de răs; zise bătrânul.

— Noi n'avem chef de răs, nu, reluă soacra. Ai face mai bine să ne spui cura s'ar întămplat lucrurile.

— Cum s'a întămplat? Iată: Am plecat azi dimineață la fermăroc, la Dole. Când m'am înturnat am găsit-o spânzurată. Nu mai mișca. Știți cît și mine.

— Trebuie să fie o pricină la mijloc; zise Milouin despăind silabele.

— Cu siguranță că este, zise Coindet, dar nu știu nici eu care, căci azi dimineață era ca de obicei.

Nu mai pomeni despre ulcerarea pe care femeia lui o avea de atîta vreme la picior, căci părinții erau la curent.

— Sunt fapte de nelămurit, zise iarăș el.

— Un lucru știu eu, bănuie soacra; nu s'ar fi întămplat așa ceva dacă ea ar fi fost fericită precum se cădea.

— Dacă ar fi fost fericită? De unde știți că nu a fost fericită? Ce tot faceți nazuri și ce vă schimonosiți?..

— Munca din greu. Dela început s'a ostenit aci peste seamă.

— N'a făcut totdeauna decăt cum a dus-o capul, pe ea. Ce-nu tot căutați acum, nu cum-va e vina mea? Anul trecut i-am spus să-și ia ajutor o fată de 15 ani. N'a fost chip. N'am silît-o, s'ar fi bănuie, iar că mi-am adus ibovnica în casă. Și apoi, ia mă rog, nici pomeneală de astea toate când a fost vorba s'o iau de soție; socrul n'i conțenea să spună hojma: „Aurelia noastră, căt privește munca, e un bivol, face treabă de sute de măi de lei, n'are nevoie de zestre..”.

— Dar bine, a murit de ceva; zise cea mai mare dintre fete.

— V'am mai spus, s'a spânzurat.

Coindet se simțea stăpîn pe sine, calmul său era masiv. Își privea socri pe sub nas, fără ciudă, aproape fără de ironie, dar ori cum mulțumit văzînd pe femei, întepeneite într'o furie mută. Ele căutau o învinuire precisă care să-l scoa-

tă pe Coindet din sărite. Ele aveau totuși ceva pe vîrfurile limbii, dar nu îndrăzneau să-l slobozească. Bătrânul începuse cu glas perfid:

— Ușor e să spui că s'a spânzurat..

S'atunci femeile nu-și mai conțeneau clantele, amestecându-și învînuirile. Aurelia era prea pioasă, nu a putut să se sinucidă, deduse destule dovezi de resemnare, era ceva ciudat în catastrofa aceasta, dar s'or limpezi ele lucrurile, jurau pe trupul Aureliei. Mama voi să dea acestei făgăduințe o solemnitate specială. Ingenuechă la căpătîiul patului, luă mîna Aureliei și lucră să o ducă spre inimă. Vădit însă Aurelia se împotriva. Brațul ei țepănu nu putea fi mișcat. O elină, boțitoarele rămaseră cu gura căsăfă; cu mîruntăiele pline de superstiție.

Deodată, Milouin, imblănzit, propune lui Coindet:

— Ia să eșim puțin în curte, nu-mi e toamnă îndemână.

Înainte de a trece pragul, moșneagul se uită la scorpionele sale, cu aer mulțumit; ca un regisor la actorii lui.

Ambii bărbați se preumblau înecitor fără să vorbească. Coindet cu nasul în sas. Deasupra șesului, unde viața se perdea în întuneric, cerul albastru, care nu se putea atinge cu mîna avea toată importanța. Coindet vedea lucrurile preferabile. Erau totuși de pe pămînt.

Socru-său căutînd cum s'o înceapă, privi și el cerul.

— Vremea bună va mai ține, zise el; vîntul suflă dinspre șes, într'o privință, puțină ploaie n'ar strica. E uscat pămîntul; cu greu trece plugul. Cum stau eu lucrul?

Coindet întinse brațul înspre pădure care făcea o linie mai neagră, îndărătul drumului.

— Am isprăvit Marți de semănat în câmpul Debout. Ieri am început la Table aux Crèves. Nu e mare lucru de făcut, căci l'am semănat mai tot pășune, dar osteneală tot este. Merg toate anevoc de când a plecat Leon la meliție, și nici chip să găsească alt argat.

— Îți vine greu, de sigur, zise Milouin. Și va fi mai greu încă de acum înainte, că n'ai să ai nici pe nimeni în casă.

— S'au încurcat țetele rău, conveni Coindet.

— N'ai să poți rămîne s'ngur. Ci, gîndește numai, grija vitelor, a brancii tale; a casei.. știi și tu ce înseamnă toate astea.

Milouin tăcu cîtva timp; să-i dea răgaz ginerului să mediteze, apoi urmă:

— Nu prea văd cum ai să le pui toate la cale.

Coindet sta treaz, de cîte ori îi vorbea cu dragoste socru-său, și răspunde:

— De scos la cale, le-oî scotate eu.

— Ești meșter, te știu, zise bătrânul? Dar ori cum. Nu vei putea duce astfel multă vreme. Tot va trebui să-ți fie o femeie.

Coindet, ridică din umeri, și spuse cu sfos:

— Tot mai am femeie.

Bătrânului fiindu-i frică cum că s'a prea grăbit urmă să vorbească fără să prea insiste:

— Ei, spun și eu așa ca să nu faci: este vreme pentru toate. Totuși mă îngrijesc și de ziua de mâine.

Coindet auzise spunîndu-se că fiecare din stelele de pe cer e mai mare cu mîi și mîi de ori decăt nu mai știa ce. Era bucuros în seara aceea să știe că sunt atît de mari. Era duios să cugete.

În seara aceea era aproape Numai că era acolo și Milouin, cu gîndul desgustător, care îl tot anima, mai la urma urmei ce tot băjbuia bătrânul? Coindet voi să plivească ca

— Pe de altă parte, nu spun că n'ar și d-ta dreptate..

— Hoie, vezi bine, înșfăcă bătrânul mai nimerit ar fi să te hotărăști vreme. Îndre bărbați, se pot privi lucrurile așa cum sunt. Eu îți spun că-ți buie o femeie. Nu înseamnă că n'ai reze când te gîndești la cele viitoare. Tu-mi vei răspunde că-ți poți lua o nică care să-ți facă ciorba. A! gîd dragă, ia să-mi spui ce este o sluj și s'o știi că-i stăpîna în casa ta, se poate. E iroseală. Azi ori mâine va trebui să te însori; n'ai încotro, ar putea grăi Aurelia, ca mine ar șe. Până una alta, ar putea să vie fet mea să gătească și să trebăluiești aci. Zic eu, femeia, dar pot veni și fe. Pentru tine ar fi chiar mai vesel să vîna din fete.

Da, cei bătrîni cum vorbesc uneori trăitoria?

— Cam așa, șopti Coindet.

— Mai tîrziu, când se va fi obișniuit una din fete aici s'ar putea prea bir da... așa ceva ar fi mai pe plac și rețel. Ia spune. De ce nu te-ai înțu cu una din fetele mele..

Coindet nu răspunde pe legăndit se sfătui cu stelele cari acopereau amar de boctare. Căt despre bătrîn, dea că s'a și făcut, Coindet întinse gîmărînd o stea căzătoare care des era jos îndărătul casei acum. Ducînd să o vază, zise socruhii său:

— Fetele d-tale. Mai pufori.

Bătrânul rămase țepănu în mijlocul curții. Apoi zăvîndu-și gîverele pîdă colțul cu gunci; se grăbi spre curte fără să l'astepte.

Cînd Coindet intra în bucătărie, toamnă se căra.

— Vă și ducați? zise el.

Femeile treceau fără să răspundă, să-l privească. El puse întrebarea și cerului său. Bătrânul se oprî și rețu năndu-se înspre camera de culcare:

— Ne-ai insultat în fața cadavrului Aureliei noastre, dar se va afla pentru ne-a murit fata; las pe mîng.

— Așteptă o clipă să vadă ce-avea amenințarea; Coindet privi oroldul zise cu simplitate.

Iacă, aproape miezul nopții.

Atunci bătrânul eși pe urmele lor isbind așa și horhorosînd ceva es pîrul alb.

— Mai adînică era prea multă, me, și iată-mă s'ngur acum, șopti Coindet.

Gînditor se duse de-și reluă locul căpătîiul moartei. Înțelesese prea E gluzianile femeilor pe cînd îl întrea asupra pricinilor dramei, iar cele urmă vorbe ale bătrînului aveau un țeles neîndolnic.

Au să-mi facă neajunsuri nesfârșite cugetă ei.

DIMITRI

(Continuare în nr. viitor)

